



GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

UNIVERSITY OF SZEGED

FACULTY OF ECONOMICS  
AND BUSINESS ADMINISTRATION

---

MŰHELYTANULMÁNYOK

DISCUSSION PAPERS

MT-GTKKK – 2016/1

## Képességek vagy eszközök? – Interjúelemzés

GÉBERT JUDIT – BAJMÓCY ZOLTÁN – MÁLOVICS GYÖRGY –  
JUHÁSZ JUDIT – MÉREINÉ BERKI BOGLÁRKA

---

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

6722 Szeged, Kálvária sgt. 1. Telefon: 62/ 546-907

<http://www.eco.u-szeged.hu/>

### **Szerkesztőbizottság:**

Lengyel Imre (elnök)  
Bajmócy Zoltán  
Farkas Beáta  
Hetesi Erzsébet  
Katona Tamás  
Kovács Árpád

## Műhelytanulmányok

MT-GTKKK – 2016/1

A Műhelytanulmányok sorozat célja a Gazdaságtudományi Karon születő kutatási eredmények gyors közzéje és vitára bocsátása. A sorozatban megjelent tanulmányok további tudományos közlemények anyagául szolgálhatnak.

### **Szerzők**

*Gébert Judit*, egyetemi adjunktus. Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar  
Kutatóközpont. E-mail: [geberty.judit@eco.u-szeged.hu](mailto:geberty.judit@eco.u-szeged.hu)

*Bajmócy Zoltán*, egyetemi docens. Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar  
Kutatóközpont. E-mail: [bajmocyz@eco.u-szeged.hu](mailto:bajmocyz@eco.u-szeged.hu)

*Málovics György*, egyetemi docens. Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar  
Kutatóközpont. E-mail: [malovics.gyorgy@eco.u-szeged.hu](mailto:malovics.gyorgy@eco.u-szeged.hu)

*Juhász Judit*, PhD hallgató. Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar,  
Kutatóközpont. E-mail: [judit.juhasz89@gmail.com](mailto:judit.juhasz89@gmail.com)

*Méreiné Berki Boglárka*, PhD hallgató. Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar,  
Kutatóközpont. E-mail: [mereine@gmail.com](mailto:mereine@gmail.com)

Jelen tanulmány az OTKA K-109425 projekt keretében készült: A helyi gazdaságfejlesztés megalapozása a képességszemlélet segítségével.

ISBN: 978-963-306-502-0

ISSN: 2061-5353

**Szeged, 2016.**

### **Kiadja:**

Szegedi Tudományegyetem  
Gazdaságtudományi Kar

**Összefoglaló:** Szemben az értéksemlegesnek és objektívnak gondolt szokásos fejlesztési megközelítésekkel, a képességszemlélet-alapú helyi gazdaságfejlesztés emberi értékeket középpontba állító, nyíltan értékvezérelt, közösségközpontú megközelítést kínál. Tanulmányunkban azt vizsgáljuk, hogy a jólét fogalmával kapcsolatos különböző előfeltevések hogyan befolyásolják a helyi gazdaságfejlesztés célját, fókuszát és munkamódszerét, és amellet érvelünk, hogy a képességszemlélet melletti elköteleződés nagyban segítheti a helyi fejlesztésekkel kapcsolatos kudarcok megértését és hozzájárulhat ahhoz, hogy olyan megoldások szülessenek, amelyek a bevett modellekben felismerhetetlenek.

A képességszemlélet-alapú helyi gazdaságfejlesztés elméleti modelljére alapozva elemzési keretet állítottunk fel. Két kutatási kérdésünk volt. (1) A képességszemlélet alapján hogyan értékelhető a hazai helyi fejlesztési folyamatok *információs bázisa*? és (2) a képességszemlélet alapján hogyan értékelhetőek a hazai helyi fejlesztési folyamatok *döntéshozatali eljárásai*? Kutatásaink során három megyei jogú városban (Kecskeméten, Pécsen és Szegeden) interjúkat készítettünk a fejlesztési folyamatok érintettjeivel. Arra a következtetésre jutottunk: a helyi fejlesztési folyamatokra az eszközorientáltság jellemző. A fejlesztés döntéshozói elsősorban eszközök létrehozására fókuszálnak és nem veszik figyelembe, hogy a helyi lakosok hogyan tudnak élni a rendelkezésükre álló új (vagy éppen régi) eszközökkel.

**Kulcsszavak:** helyi gazdaságfejlesztés, képességszemlélet, jól-lét

## 1. Bevezetés

Műhelytanulmányunkban egy nagyobb kutatási projekt - A helyi gazdaságfejlesztés megalapozása a képességszemlélet segítségével<sup>1</sup> - részeredményeit mutatjuk be. A kutatási projekt legfőbb célja, hogy a helyi gazdaságfejlesztés újfajta elméleti megalapozását adja. A Nobel-díjas Amartya Sen munkássága nyomán körvonalazódó képességszemléletre támaszkodva vizsgáljuk meg, hogy miként lenne megadható a helyi gazdaságfejlesztés célja, milyen információk szükségesek a helyi fejlesztési döntések kialakításához és milyen döntéshozatali eljárások segítségével hozhatók meg a lehető legjobb helyi fejlesztési döntések.

Kutatásunkban két átfogó kutatási kérdésre keressük a választ:

(1) a képességszemlélet alapján hogyan értékelhető a hazai helyi fejlesztési folyamatok *információs bázisa*? és

(2) a képességszemlélet alapján hogyan értékelhetőek a hazai helyi fejlesztési folyamatok *döntéshozatali eljárásai*?

---

<sup>1</sup> OTKA K-109425

Kutatásunk első szakaszában a helyi gazdaságfejlesztés normatív, képességszemléleten alapuló elméleti modelljét állítottuk fel (Gébert—Bajmócy 2014; Gébert 2015; Gébert et al. 2016). A második szakaszban és a harmadik szakaszban empirikus kutatást végeztünk: először megyei jogú városok helyi fejlesztési dokumentumait vizsgáltunk (Bajmócy et al. 2016; Gébert et al. 2015; Málóvics et al. 2015), majd a helyi fejlesztési folyamatok szereplőivel készítettünk interjúkat három kiválasztott városban. Ez a tanulmány az interjúzás folyamatának részeredményeit mutatja be.

Az empirikus kutatásnak különös aktualitást ad, hogy 2013 és 2014 során valamennyi hazai megyei jogú város felülvizsgálta legfontosabb fejlesztési dokumentumait. E felülvizsgálatra a regionális operatív programok biztosították a forrást és egyben ez szabta meg a tervek készítés időbeni ütemezését is. 2013 során mind a 23 hazai megyei jogú város közgyűlése elfogadta a tervek felülvizsgálatával kapcsolatos partnerségi eljárás szabályait.<sup>2</sup> Majd 2014 során elfogadásra kerültek az új Városfejlesztési koncepciók (VFK) és Integrált településfejlesztési stratégiák (ITS).<sup>3</sup> Mindez alapot adott arra, hogy átfogó képet nyerjünk a hazai nagyvárosok fejlesztési folyamatokról.<sup>4</sup>

Tanulmányunk második részében bemutatjuk az elméleti modellünk empirikus kutatáshoz kapcsolódó részeit és az interjúkészítés- és elemzéshez használt elemzési keretet. Ezt követően, a harmadik részben városok szerint mutatjuk be az interjúzás eredményeit. A negyedik részben összegezzük a következtetéseinket.

## **2. Módszertan és elemzési keret**

Kutatási kérdéseink megválaszolásához a dokumentumelemzést követően interjúkat készítettünk. A megyei jogú városok közül hármat választottunk ki arra, hogy a fejlesztési folyamatokat részletesebben – a helyi szereplőkkel készített félig strukturált mélyinterjúkkal – is megvizsgáljuk. Az interjúkhoz használt interjúfonalat az elméleti modellünk alapján állítottuk össze (1. sz. melléklet). Az interjúfonal elkészítésénél ügyeltünk arra, hogy ne használjuk a képességszemlélet terminológiáját, ne kérdezzünk rá közvetlenül seni kifejezésekre és ne áruljuk el a kutatási kérdéseinket.

---

<sup>2</sup> A 314/2012. (XI. 8.) Kormányrendelet értelmében készített Partnerségi Egyeztetési Tervek (PET).

<sup>3</sup> Ezek célját és kötelező tartalmi elemeit az 1997. évi LXXXVIII. tv. a 314/2012. (XI. 8.) Kormányrendelet szabályozza. Ezen kívül Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium Városfejlesztési Kézikönyvben részletezte a településekkel szembeni pontos elvárásokat (NFGM 2012).

<sup>4</sup> Projektünkben a fejlesztési dokumentumok vizsgálata nem terjedt ki Budapestre. A fővárosra a megyei jogú városokétól eltérő szabályok vonatkoznak.

Összesen 49 interjú készült három megyei jogú városban: Kecskeméten, Pécsen és Szegeden. Az interjúkat kódokkal láttuk el (1-49.) és minden interjúalanyt besoroltunk a háttere alapján egy vagy több kategóriába az alábbiak közül: civil, kutató, üzleti szféra, politikus, önkormányzat (és önkormányzati tulajdonú cégek) és tervezői oldal. Civil kategóriába 16, kutató kategóriába 10, üzleti szféra kategóriába 16, politikus kategóriába 12, önkormányzati kategóriába 7 és a tervezői oldal kategóriába 15 interjúalany került.

Az interjúalanyokat hólabda módszerrel válogattuk, ügyelve arra, hogy különböző hátterű alanyokat keressünk fel. 46 interjún hangfelvételt készítettünk, amelyekről azután szó szerinti átiratot írtunk. Három interjúalany nem egyezett bele hangfelvétel rögzítésébe, így ezekben az esetekben az átirat csak kézi jegyzet alapján készült.

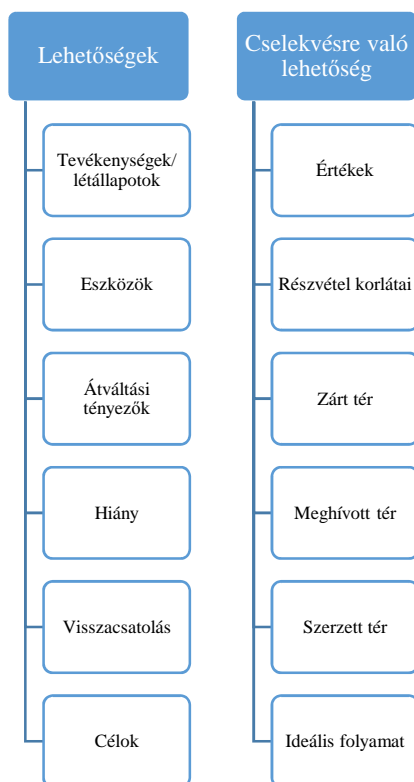
Az interjúkról készült átiratok elemzéséhez *tartalomelemzést* használtunk. Bár a tartalomelemzés eredendően kvantitatív szövegelemzést jelöl, az utóbbi időben e területen is megjelentek a kvalitatív módszerek is. Ennek megfelelően, tág értelemben, bármely olyan szövegelemzési módszert tartalomelemzésnek nevezhetünk, amelyek a tartalom valamiféle kategorizálására törekcsenek (Titscher et al. 2000). Esetünkben a tartalomelemzés azt a célt szolgálta, hogy a szöveg tartalmát a képességszemlélet alapján felállított elemzési keret kategóriáiba soroljuk, és e szerint rendezzük újra.

Az elméleti megalapozásra építve (Gébert—Bajmócy 2014; Gébert 2015; Gébert et al. 2016) – az interjúk értékeléséhez *elemzési keretet* állítottunk fel (1. ábra), amely összhangban van a dokumentumelemzéshez korábban használt elemzési kerettel (Gébert et al. 2015; Bajmócy et al. 2016). Az elemzési keret a helyi lakosok képességeit (az értékes cselekedetek és létállapotok elérésére való tényleges lehetőségeit) állítja a középpontba. Ugyanis értelmezésünkben a helyi gazdaságfejlesztés a helyi gazdasági folyamatokba történő olyan közösségi beavatkozás, amely hozzájárul a közösség által jó okkal értékesnek tartott képességek kiterjesztéséhez (Gébert et al. 2016).

Az elemzési keret két nagyobb részből áll, a lehetőség aspektusból és a folyamat aspektusból. A lehetőség aspektus arra irányítja a figyelmet, hogy a fejlesztés során a helyi lakosok milyen tényleges lehetőségei bővültek. Leegyszerűsítve a lehetőség aspektus ad választ a „*mit fejlesztettek?*” kérdésre.

Az elemzési keret másik aspektusa – a folyamat aspektus – a fejlesztés folyamatát vizsgálja, vagyis a következő kérdésre keresi a választ: „*hogyan zajlik a fejlesztés?*” Ennek oka, hogy a képességszemléletben nem csak az számít, hogy mit fejlesztünk, hanem az is, hogy *ki és milyen folyamattal* éri el az adott eredményt.

1. ábra: Elemzési keret az interjúk elemzéséhez



Forrás: saját szerkesztés

A képességszemlélet nagy hangsúlyt fektet arra, hogy az *egyén a fejlődési folyamat aktív alakítója* lehessen, hogy tényleges lehetősége legyen saját ügyeinek tevékeny előmozdítására, arra, hogy megválassza, milyen életet akar élni (Sen 1995; Robeyns 2005). Ezt a lehetőséget hívják a képességszemlélet szakirodalmában *cselekvésre való lehetőségnek* (*agency*). A cselekvésre való lehetőség tulajdonképpen az egyén speciális képessége, amelynek révén előmozdíthatja a számára értékes célok elérését. A képességszemlélet tehát aktív cselekvőként tekint az érintettekre és nem a fejlesztés passzív befogadjaként.

A lehetőség aspektus és a folyamat aspektus egyaránt hat elemből áll. Ebben a tanulmányban kizárólag az elemzés lehetőség aspektusának eredményeit mutatjuk be, ezért a folyamat aspektus elemeinek bemutatásától eltekintünk. A képesség aspektus elemei a következők: (1) tevékenységek/létállapotok, (2) célok, (3) eszközök, (4) átváltási tényezők, (5) hiány, (6) visszacsatolás.

(1) A *tevékenységek/létállapotok* elem megmutatja azokat az értékes cselekvéseket és létállapotokat, amelyeket a fejlesztés lehetővé tett. Vagyis megmutatja, hogy a helyi lakosok mit tudnak kezdeni a fejlesztés által rendelkezésükre bocsátott eszközökkel. Például lehetőségük van uszodában úszni, tiszta környezetben élni, közösségi teret használni.

(2) A *célok* megmutatják azokat a dolgokat, amelyeket az interjúalany a fejlesztés céljaként említ meg, függetlenül attól, hogy ez a cél a képességszemlélet kategóriái közül tevékenységnek, létállapotnak, eszköznek, vagy átváltási tényezőnek számít-e.

A helyi gazdaságfejlesztés normatív modellje szerint a helyi gazdaságfejlesztés célja az értékes tevékenységekre és létállapotokra való lehetőségek bővítése (Gébert et al. 2016). Azonban a dokumentumelemzés megmutatta, hogy a fejlesztési dokumentumok a fejlesztés céljaként általában olyan dolgokat neveznek meg, amelyek a képességszemlélet terminológiájában eszköznek számítanak: utak, hidak, épületek, intézmények stb. A célok elem azért került be az elemzési keretbe, mert arra voltunk kíváncsiak, hogy a normatív elméleti modell alapján kívánatosnak tartott célok (azaz a tevékenységek/létállapotok) és az interjúalanyok által célnak tartott dolgok között milyen különbség van. Amennyiben van különbség a kettő között, az arra utal, hogy bizonyos információk kimaradnak a fejlesztés folyamatából.

(3) Az *eszközök* elem a képességszemlélet terminológiája szerinti eszközökre vonatkozik, vagyis azokra a dolgokra, amelyek elősegíthetik az értékes tevékenységek és/vagy létállapotok elvégzését és/vagy elérését. Tipikusan olyan dolgok tartoznak ide, mint kerékpárút, uszoda, vagy koncertterem. A jövedelem, vagy vagyon a képességszemlélet szerint szintén eszköznek számít. Ennek megfelelően a jövedelem növekedését célzó intézkedések – például a versenyképesség növelése – szintén eszköznek számít.

(4) A következő elem az *átváltási tényezők*. Ez a kifejezés azokra a tényezőkre utal, amelyek befolyásolják, hogy egy adott eszközt a helyi lakosok hogyan tudnak használni, vagyis az eszközöket hogyan tudják értékes tevékenységekké és létállapotokká átváltani. Ilyen lehet például, hogy túl drága a bérleti díj, ezért a szegényebb társadalmi rétegek kimaradnak az eszköz használatából; vagy nehezen megközelíthető egy épület, ezért kevesen használják.

(5) A *hiány* azokra a dolgokra vonatkozik, amelyeket az interjúalany hiányol a fejlesztés folyamatából. A képességszemlélet terminológiája szerint ezek lehetőség-hézagok (opportunity-gap), vagyis olyan tevékenységek/létállapotok, amelyeket a helyi lakosok értékesnek tartanak, de nincs lehetőségük elérni. Vagy azért, mert nem áll rendelkezésükre az eszköz, vagy azért, mert átváltási tényező akadályozza őket az adott eszköz használatában. A lehetőség-hézag azért van jelentősége, mert rávilágít arra, hogy a fejlesztésnek hol kellene beavatkoznia, tulajdonképpen mit kell fejlesztenie.

Ebbe a kategóriába tartoznak azok a dolgok is, amelyek ugyan formailag nem tevékenységek/létállapotok, ugyanakkor az interjúalany hiányként értékeli azokat. Például: kevés a bicikliút a városban, nincs elég iskola, hiányzik a környezettudatos gondolkodás.

(6) *Visszacsatolás* elem a helyi fejlesztés során zajló tanulási folyamatra vonatkozik. Sen szerint a fejlesztés folyamatos tanulást is jelent, a társadalmi részvétel sem egyszeri esemény, hanem iteratív folyamat. Ezért van jelentősége annak, hogy a fejlesztés résztvevői mit tanultak az előző fejlesztési folyamatokból, mi az, amit másképp, vagy éppenséggel ugyanúgy csinálnának.

### **3. Kecskemét**

#### *3.1. Tevékenység/létállapot*

A képességszemlélet terminológiájában a helyi gazdaságfejlesztés célja, hogy a helyben élők számára elérhető tevékenységeket és létállapotokat bővítsék. Az elemzési keret tevékenység/létállapot eleme arra vonatkozik, hogy az interjúalanyok milyen tevékenységeket és létállapotokat említenek, vagyis mit tudnak végezni és mivé tudnak válni az adott városban. Az interjúalanyok említettek a mindennapi életükhöz tartozó tevékenységeket és létállapotokat, mint piacra járni, templomba járni, vagy belső udvarban kertészkedni.

*Most elkezdtek egy ilyen belső udvaros, a Széchenyi városban ilyen magas házakkal körülvett udvaroknál van olyan udvar, aki most kérte tőlünk, hogy adjuk oda nekik a belső udvart és akkor ők abban kertészkednek is [10]*

Egy interjúalany említette azt a lehetőséget, hogy a fiatalok Kecskeméten tudnak maradni, van lehetőségük itt dolgozni.

*Kecskemét ugye réges rég óta mezőváros volt, de most már átmentiünk, régen az ipar viszi a prímét és hála istennek, hogy elég sok fiatal itt tud maradni Kecskeméten [2]*

Több civil szerveződésről is esett szó, amelyek vagy bizonyos tevékenységeket/létállapotokat biztosítanak, vagy önmagában értékes lehetőségként került szóba a civil szerveződésben való részvétel. Ilyen a helyi termelők kontrollja, a nyugdíjas csoport környezetvédelmi akciói, ebédosztás, CSR tevékenység és társadalmi munkavégzés.

*civil mozgalom, az úgy elindított egy olyan folyamatot, hogy kimentek a helyi gazdákhöz és megnézték, hogy akkor ezt tényleg te termeled a saját földeden az árut és akkor azt árulod a piacon és nem pedig valamelyik nagybani piacról idehozol zöldséget, amit általában így lehet kapni a piacon [7]*



*egy ilyen nagyobb társaság aki részint nyugdíjasokból áll, akik jól bírják magukat és akkor hol fát ültetnek, ilyen kis cserjéket, hol szemétszedés van, hol ez, hol az [2]*

*ennek a főprofilja az, hogy napi 80-100 embernek télen-nyáron, minden áldott nap, vasárnap, ünnepnap, mindig adunk ebédet, meg ételt [2]*

*[CSR projektjeik vannak itt Kecskeméten?] Van, van, az egyik legnagyobb az a Mobilekids Közlekedésbiztonsági program [12]*

*A Málta megkapta feladatként, hogy akkor üzemeltesse és működtesse azok mentén az irányelvek mentén, ahogy a programban megfogalmazták, ami ilyen, hogy öö hívószavakkal lehet példázni: helyi identitás erősítése, helyi lakosoknak az integrációjának elősegítése, a lakosság eltávolodásának csökkentése, hagyományok erősítése stb., stb. Tehát ezek az ilyen közösségfejlesztés, komfortérzet javítás [13]*

Több interjúalany említette, hogy lehetőségük van a kecskemétieknek különböző közösségi programokat szervezni, azokon részt venni, közösségi tereket használni.

*Van egy rendezvényünk, amit minden évben megrendezünk ez a Magvas Nap. [4]*

*tudjuk [...]a gyermekeinket oktatni megfelelő színvonalon [10]*

*a Mobilekids Közlekedésbiztonsági program, és ez ötezer gyerek részére tartunk közlekedésbiztonsági játékos órákat [12]*

*hihetetlen jó nyugdíjas civil élet van, harminc nyugdíjas klub van, de ez azért van, mert azok az emberek és akkor ők ott beszélgetnek, énekelnek, hímeznek [6]*

*nagyon jó az irodalmi élet Kecskeméten, vagy ezek a kis művészeti műhelyek [6]*

*igenis a célunk az, hogy egy értékközösséget alakítsunk ki. És ne is mi alakítsuk ki, hanem hogy egymás köré szerveződve alakuljon ez-ez ki. Amilyen folyamat úgy gondolom, hogy elindult. [13]*

### 3.2. Célok

Amikor azt vizsgáltuk, hogy az interjúalanyok milyen célokat neveznek meg a jelenlegi fejlesztési folyamatok céljaként, akkor két téma volt a hangsúlyos, amelyeket több interjúalany is megnevezett. Az egyik, hogy a jelenlegi támogatási rendszer alapvetően meghatározza, hogy mit fejleszt a város. Más szavakkal: a fejlesztésnek az a célja, ami a fejlesztési forrásokról szóló pályázatoknak a célja.

*A városok azok mindig abba az irányba fejlesztenek, hogy milyen támogatást kapnak, direkt vagy indirekt módon. És ez kevés, meghatározza és nem akarok túlságosan sokat anekdotázni, de az emberek gondolkodása sosem változott sokat az egyszeri példához képest, amikor januárban megkérdeztem, hogy mit akar ebben az évben fejleszteni és akkor azt mondta, hogy várja, hogy megjelenjen a Magyar Közlöny, ahol majd közlik, hogy mikre van támogatás, ő meg majd azt akarja. [1]*

A másik hangsúlyos téma az infrastruktúra, elsősorban a közlekedésfejlesztés és a kerékpáros utak fejlesztése volt.

*az egyik ilyen kulcskérdés a közlekedésfejlesztés volt [7]*

*Ezen kihívások között szerepelt egyrészt ugye a közlekedési hálózatunknak a teljeskörű kiépítése, ugye itt volt egy elég jelentős problémánk, hogy a városnak ugye a közlekedési hálózatát ugye körülbelül nyolcvanezer főre tervezték, ehhez képest Kecskemét napjainkban már eleve egy száztizenháromezres település. [8]*

*Tartalmazza az elkövetkezendő 1-2-3 évtizedre a város összes fejlesztési koncepcióját, és ebben a kerékpárosoknak is szenteltek jó néhány oldalt. [3]*

*ezen kívül még volt egy olyan negyedik nagy közlekedésfejlesztési elképzelés, ami elsősorban a kerékpárút hálózatot érintette [8]*

A közlekedés fejlesztésével kapcsolatban szóba került még az intermodális csomópont építése és a repülőtér fejlesztése.

*tehát lesz, hogy mondják, hogy mondják, intermodális, már nyolc éve akar intermodális lenni [6]*

*Kecskeméten, egy vegyes használatú repülőtérnek a fejlesztése indulhat meg, ami ugye azt feltételezi, hogy a katonai alkalmazás mellett egy polgári, légi közlekedés is elindulhat adott esetben a városban, ami nyilvánvalóan a városnak a piaci pozícióit, illetve a logisztikai szerepkörét jelentős mértékben át tudja majd a jövőben alakítani. [8]*

Élelmiszerrel, mezőgazdasággal kapcsolatban az interjúalanyok említették a kecskeméti piac megreformálását, a biotermelők egymással való összekötését, a helyi termékekre alapozott közösségi ellátást és a kecskeméti mezőgazdasági termékek számára új piacok keresését.

*ennek keretében futottam neki, hogy a kecskeméti piacot megreformálom. [1]*

*Tehát az volt a célunk, hogy helybeli biotermelőket vagy vegyszermentesen termelő embereket összekössük és biztos vásárlói bázist biztosítsunk nekik. [4]*

*Egy demokratikus, önvezérelt, önműködő vezérlés lenne a cél, és egy minél kisebb függés a külső dolgoktól. Most nem elsősorban a politikára gondolok, hanem egy kis helyi közösségi ellátásra gondolok. [4]*

*Minőségi élelmiszeripari termékeket, minőségi mezőgazdasági termékeket minőségi zöldségeket és gyümölcsöket tud előállítani ugye ez a térség, és ennek új piacokat jelenthetnek ugye azok a térségek, amelyek mondjuk egy 4-6 órányi távolsággal, légitársasági távolságra mondjuk beérhetőek. [8]*

A célok között említették még a beszállítói hálózat fejlesztését, különösen a Mercedesz hálózatának kiépítését és a kis- és középvállalkozásokra való fókuszálást.

*Mostanra érett meg talán a helyzet oda, hogy a magyar kormányzat próbálkozik mostmár nyomást gyakorolni a Mercedesre, hogy barátaim idejöttetek, kaptatok egy rakás iparűzési adókedvezményt, meg egyéb adókedvezményeket, mostmár ígéreteteknek megfelelően jó lenne, hogyha növelnétek a magyar részarányt a beszállítói körötökbe. [11]*

*Most ennek van egy második lépcsőfoka, ez már a beszállító fejlesztéshez kapcsolódó dolog, ez mostanság kezdődött, aminek a már említett feladata lenne, hogy a magyar kis- és közepes vállalatokat megtartani vagy fejleszteni beszállítói státuszába [11]*

Úgy általában a helyi gazdaság fejlesztése is a célok között szerepelt, illetve a külföldi működőtőke bevonása is.

*ennek a Tudáspark pályázatnak az lenne a feladata, hogy 10 darab olyan vezérprojektet dolgozzon ki, ami közép- és hosszútávon mondjuk Kecskemét térség gazdaságfejlesztését meghatározza alapvetően. [11]*

*Ilyen beruházásokat, inkább ilyen nagyberuházásokra külföldieket próbálnak meg bevonítani ide. [14]*

A város élhetőségével kapcsolatban több cél is felmerült.

*nagyon nehezen ment át ez a közösségi kertes dolog, tehát azért jó másfél-két évig mindig nyomtuk, meg nyomták civilek, hogy ez így van a világban, tessék megnézni [7]*

*mint ahogy fontos Kecskemét hosszútávú élhetősége is a város versenyképességének fenntartása érdekében, hogy a klímaváltozásnak a hatásaira próbáljon meg felkészülni. [8]*

*számunkra fontos az, hogy Kecskemét egyre inkább ugye az ifjúság városa is legyen, tehát nagyon örülünk annak, hogy minél több közösségi tér alakul ki a városban. [12]*

*kapcsolódva a város Belvárosának a rehabilitációjához kötelezendő vállalás volt egy külső városrésznek felújítása is [13]*

*igenis a célunk az, hogy egy értékközösséget alakítsunk ki. És ne is mi alakítsuk ki, hanem hogy egymás köré szerveződve alakuljon ez-ez ki. Amilyen folyamat úgy gondolom, hogy elindult. [13]*

Továbbá az interjúalanyok említették a pollenszennyezés elleni védekezést és a szegregátumban élők helyzetének javítását, mint fontos célokat.

*sajnos pollenszennyezés tekintetében Kecskemét és környéke szintén nagyon rossz helyzetben van, ez egy megoldandó probléma. [8]*

*[szegregátum] egy olyan városrész, amelyik egy ideig úgymond el volt hanyagolva, hogy közösség tekintve nem volt ott mellettük a helyi önkormányzaton kívül más vagy pedig kisebbségi önkormányzaton kívül más, meg nem volt egy hely ahova úgymond így be tudnak menni. Utána szerintem talán sosem lehet így elengedni a-a lakosságnak meg a városrésznek a kezét. És ez a jelenlét programot meg a jelenlétet azt folyamatosan tartani kell. [13]*

### 3.3. Eszközök

Az eszközök között azok a dolgok szerepelnek, amelyek hozzásegíthetik a helyi lakosokat ahhoz, hogy értékes tevékenységeket végezzenek ill. létállapotokat érjenek el. Az eszközök elemében csak a jelenleg (az interjú időpontjában) rendelkezésre álló eszközöket vettük figyelembe. Az egyik legtöbbször megemlített eszköz a tömegközlekedés volt.

*a város tranzit közlekedési szempontjából ugye kulcsfontosságú volt, hogy ez megtörténjen, ahhoz, hogy a városban egy közösségi közlekedést lehessen fejleszteni, ahhoz elengedhetetlen ugye, hogy átgondoljuk a közösségi rendszerünket, hogy megfelelő eszközökkel rendelkezünk ahhoz, hogy a lakosság igenis elgondolkodjon azon, hogy igenis tömegközlekedéssel kíván a jövőben közlekedni. [8]*

A közlekedéshez kapcsolódóan szóba került még a közút és a kerékpárút. A kerékpárutakkal kapcsolatban volt, aki elégedetlen volt a mennyiséggel és/vagy a minőséggel, és volt, aki elegendőnek tartotta az ezzel kapcsolatos fejlesztéseket.

*az elmúlt időszakban itt a városban történtek olyan beruházások, gondolnak csak az északi elkerülőnek az építésének a megindulására. [8]*

*Tudni kell, hogy azért nem olyan jelentős kerékpáros fejlesztések történtek az elmúlt egy évtizedben. Épült mind külterületi mind városon belül épültek kerékpárutak meg történt egy-két hozzányúlás a hálózati elemekhez, és nem is szemmel láthatóak ezek igazából, ez egy nagy probléma. [3]*

*különböző szatellit települések felé vannak bicikliút-hálózat fejlesztések, amik tök jó, mert ezek ilyen EU-s projektek, de mondjuk amik belvárosban megfogalmazódtak különböző tervek ez a kerékpáros klub által is, hogy nyissanak meg egyirányú utcákat a bicikliseknek, ezek nagyon lassan haladnak. [7]*

*a bicikliutakat nagy mértékben fejlesztettük, úgyhogy elég sokan bicikliznek, biciklitárolók vannak [6]*

A város élhetőségével, lakhatással, szabadidős tevékenységekkel kapcsolatban több eszköz is szóba került.

*csinált egy szabadidőközpontot, mert építették a lakóparkot vagy a lakótelepet, kiderült, hogy az esővizet nem bírná elvezetni a régi csatorna, azt mondta, hogy nem kell fölásni, húzzanak be még egy csatornát a tetőkre és vezessék ki a Zápor tározóba, majd én kiásom a lyukat, van egy domb, ott van a lyuk, gyönyörű víz van benne, fantasztikus pecáznak, hallatlan szabadidő központ, most volt ott a nemzetközi öttusaverseny, kajakoznak a gyerekek [6]*

*nem tudom mennyire ismerősek, de ez egy tóval, mindenféle fürdővel, szabadidőközponttal, tehát ez borzasztóan jó terület [15]*

*ők nem igényelték, hogy szeparált lakótelepen lakjanak, nyilván van egy lakóparki rész, ahol többségben vannak [6]*

*hogy van most például egy egészen egyedi projektünk, új projektünk, ahol a homokbánya területén, tehát itt Kecskeméten a KIK FOR a mi megbízásunkból negyven lakást felújít, és ez nagyon kedvezményes áron bérlakásokként vehetik igénybe, a munkavállalóink [12]*

*létrejött egy kecskeméti, első Kecskeméti Közétkeztetési Konzorcium néven egy ilyen társaság, amiben 5 kecskeméti konyhás volt és ők is sikeresen tudtak indulni a pályázaton, de tulajdonképpen létrejött két mamut dolog, ami most a kecskeméti konyháknak szinten a 95%-át, vagy 98%-át viszi ilyen 50-50%-ban [7]*

*úgy tudom ezt a templomot fönntartani, hogy a följújtást azt nem tudtuk volna megcsinálni belső erőből, mert az óriási pénz [2]*

*nagyon szuper uszoda lett [2]*

*az egyik a főutca program, vagy a főtéri rekonstrukció vagy felújítások, amire több milliárd forintot elköltöttünk [10]*

*A mi városunknak a Belváros részére tehető mondjuk a vasútállomás és akkor onnan kiindulva a Vasútparktól Táp felé öö húzódva egészen a belvárosi Zsinagógáig ott a sétáló rész nagyon szépen megújult [13]*

Több interjúalany is említett aktív helyi egyesületeket.

*egy civilszervezetet hoztam létre, hogy legyen ennek valami jogi kerete is, a Kecskeméti Fogyasztó- és Vidékvédő Egyesület [1]*

*az már működik a Hunyadi városi közösség kert azt hiszem két éve vagy három éve mostmár, ugye ez a Szatyor Egyesület az részben itt kötődik. [7]*

*mi elkezdünk a Városszépítő Egyesület hívni szakembereket [10]*

*Különböző kiírások voltak és akkor erre vonatkozólag összesen 29, 28, vagy több mint 20 ilyen miniprogram valósult meg. Ami azt is jelenti, hogy öö több mint 20 ilyen kis egyesület volt benne akkor, amikor még tavalyi nyári időszakban, tehát 14 tavasztól nyárig bezárólag körülbelül megvalósultak ezek a programok [13]*

A Mercedesz gyárat csak két interjúalany említette. Emellett szóba került még néhány nagyobb cég, a mezőgazdaság, K+F tevékenység és az AIPA klaszter.

*Kecskemétre telepítettek gyárat, és nem csak a Mercedes, de vannak itt komoly német gyárok, üzemek, és ez nagyon sok embernek ad munkát és ez maximálisan csak örülhet az ember ennek [2]*

*Akkor most nézzük a gazdaságot, ugye, a gazdaság teljesen ha azt vesszük, akkor a Mercedes mindent visz, de ugyanígy volt korábban a Knorr Bremse és még korábban pár kisebb, tehát ezek az ipari üzemek nagyjából még ez a Knorr Bremse is újat épített most, az Univer is nagyon jól működik, azért ilyen értelemben ez a gazdasági eltartóképesség ez úgy nagyjából rendben van [6]*

*Minőségi élelmiszeripari termékeket, minőségi mezőgazdasági termékeket minőségi zöldségeket és gyümölcsöket tud előállítani ugye ez a térség [8]*

*Ugye a város jó érzékkel, ráérezve arra, hogy akkor itt ez az autógyár ez mi mindet fog jelenteni a városnak, akkor ő elkezdett egy olyan jellegű térség és gazdaságfejlesztési koncepciót kidolgozni, aminek az lett a vége, hogy itt megalakult az Alföldi Iparfejlesztési Közhasznú Nonprofit Kft.. Aminek az a feladata, hogy itt az autógyár fölépülése, ennek a beszállító fejlesztésre gyakorolt hatása, illetve az a multiplikátor hatása, ami így végiggyűrűzve itt Kecskeméten, kistérségén, térségen ennek a gazdaságfejlesztésébe valamilyenfajta tevékeny segítséget adjon. [11]*

Többen említették a kecskeméti főiskolát, a duális képzést, a főiskolán zajló kutatás-fejlesztést.

*igen, ez egy ilyen dolog, viszont annyiban meg jó Kecskemét városának, hogy a főiskola szempontjából tényleg igazából a kutatásfejlesztésre viszonylag így van pénz, tehát nagyon-nagyon dicsekvésre méltó dolog, hogy itt Kecskeméten van egy ilyen fejlesztő csapat [7]*

*úttörő jelleggel Kecskemét városa elindította a duális képzést, ennek is nyilvánvalóan praktikus okai vannak, hiszen olyan szemberekre lenne szükség, méghozzá nagyon gyorsan, akik közvetlen a végzés után alkalmassá válnak például arra, hogy egy meghatározott munkahelyen például egy meghatározott technológiával tudjanak dolgozni [8]*

Külső támogatási forrással is rendelkezik Kecskemét.

*Rengeteg támogatást sikerült megnyerni, mind gazdaságfejlesztési szempontból, mind közlekedésfejlesztési szempontból, de hogy mondjam, ezek komplex beruházások voltak, főleg utóbbi esetében, hatszázmilliárd fölötti támogatási összegekről van szó [9]*

### *3.4. Átváltási tényezők*

Átváltási tényezők arra mutatnak rá, hogy egy eszközt milyen körülmények között lehet használni, mely dolgok befolyásolják a helyi lakosokat abban, hogy értékes tevékenységeket végezzenek és/vagy létállapotokat érjenek el. A kerékpárutakkal kapcsolatban több átváltási tényező is felmerült.

*Gondolok itt arra, hogy két kistelepülés közé, nagyon alacsonyrendű országúthoz mittudomén Tiszabuggyantó meg Tiszakakkantó közé, ahol elmegy óránként 20 autó, teljesen fölösleges kerékpárutat építeni. Miközben a főútvonalak mentén meg kiabálnak, hogy megépüljenek ezek a kerékpárutak, hogy rosszul van megépítve. [...]Járdaépítésre nem lehetett pályázni az előző ciklusban, nem tudom, hogy most lehet-e, de nagyon sok önkormányzat úgy kerülte ezt ki, hogy kerékpárútra pályázott, megépítette a kerékpárutat, de*

*hát az igazából gyakorlatilag a gyalogosok birtokba vették és a kerékpárosok nem is tudják használni [...] a kerékpárutak nagy része használhatatlan. Nem csak az országúti bringások számára, hanem túrára is alkalmatlan, ha az ember komolyabban veszi. És igazából egy felvetés lenne, hogy legalább akkora szabadságfokot adjanak a bringásoknak, akkora döntési jogkörrel, hogy ha ő biztonságban érzi az autósok közt magát kint az országúton is, akkor kössék egyesületi tagsághoz, kössék bukósisak viseléshez, tehát legyenek meg a feltételei, de azokat, akik sportcéllal kerékpároznak, azokat engedjék ki az úttestre [3]*

*Az infrastruktúra fejlesztés az megint egy ilyesmi, hogy bicikliút a Mercedes gyár környékén már van, csak mondjuk a Mercedes gyárhoz kijutni biciklivel meg nem lehet, vagyis ki lehet, csak életveszélyes, mert az úton kell végigtekerned [7]*

A közlekedés fejlesztésében nagy szerepe van az utak minőségének.

*Kecskeméten kifejezetten magas a rossz minőségű utaknak az aránya, és megérkezik ide a félmilliárd forintba kerülő autóbusz, és akkor itt ebben a sorban mennek szépen az autóbusz telephelyre ezek az autóbuszok, és állandóan szerelni kell őket, ilyen problémája van, olyan problémája van, ezek borzasztó érzékenyek, magas technológiájú típusfejlesztés és nem tekinthető úgy rájuk, mint egy Ikrausra, hogy az alkatrész utánpótlás is olyan egyszerű dolog lenne, hanem Németországból kell megrendelni, a, az rengeteg idő, tehát hogy mondjam, tönkrevágja ezeket az új beszerzéseket a múltból itt ragadt, most mondhatnám, hogy rendszer, de nem a rendszer, hanem rossz a sorrend [9]*

A Mercedes gyárnak nincsen helyi beágyazottsága.

*én nem vagyok Mercedes ellenes, hozott egy új kultúrát, de semmi hozadéka nincs, tudod még ilyen, van egy alapítványunk is, több is persze, volt, hogy megnyitottam, ilyen beszállítói konferenciát, fölállt egy koma, emberek, óvatosabban ezzel a beszállítással, mi csak körülbelül tűzoltóhomokot tudnánk szállítani és tudom, mert van egy csomó ismerősöm is aki ott dolgozik, nagyon egyszerű ember, tudod, hogy még a beszállítók egy részét is maga a Mercedes hozta? Tehát mit tudom én a kárpitos részleg az nincs benne a főműhelyben, nézzétek meg egyszer [6]*

Tanítással, helyi tudással kapcsolatos átváltási tényezők a következők:

*bevezették az iskolákba ezt a kötelező etika, vagy hittan dolgot, de ez is tanárfüggő dolog, hogy ki hogy viszonyul ehhez [2]*



*mondjuk kötődünk a szüleinken vagy a nagyszüleinken keresztül valami kiskerti kultúrához, mint mondjuk én is, hogy kertészkedek, de ez nem azt jelenti, hogy ebből élek, hanem mondjuk 5 hónapig megvan a zöldségem és nem kell menni addig a piacra, vagy boltba nem kell mennem, tehát ilyen szempontból lehetnének hagyományai ennek a történetnek, valami zsigeri tudás belülről, a nagyszüleinken keresztül, nem probléma megfogni a kertben lévő dolgokat, tehát ennek lehetne egy ilyen talap, de talán mi vagyunk az utolsó generáció, aki egyébként ezt még vagy csináljuk vagy nem csináljuk [7]*

A kis és közepes magántulajdonhoz való viszony befolyásolja a mezőgazdasági tevékenységet.

*a városban van egy ilyen szellemiség, mentalitás, hogy a kis és közepes magántulajdonhoz való viszony egy ilyen történelmi hagyatékunk, hogy ez erős, egyébként ez egy dologból kötődik, hogy a '80-as években még nem volt ilyen őrült, ilyen diktatórikus állapot, mondjuk hagyták a helyi embereket tényleg az a nem csak az országoshoz képest jobban érvényesülni így a szürke meg a fekete vonalon, [...] de ez így annyira erősen megmaradt ez a mentalitás, hogy itt volt ilyen eredeti tőkefelhalmozás is volt ebben a közösségben, meg a városban és ez így áthagyományozódott így a következő generációkra, hogy de ezért is a város lakossága nagyon békés, hogy nem aktívak az emberek, ez a magánszférát hagyják békén, amíg békén hagyják, addig alapvetően nincsen probléma, alapvetően így mindenkinek van ilyen tőkés állapota, tehát ez egy fontos mentalitásbeli kérdés. [7]*

A helyi piac használatával kapcsolatban is felmerült egy átváltási tényező.

*egy évre, nem bocsánat, hogy van, azt hiszem valami nyolc évre előre meg lehet váltani helyeket, tehát ilyen irgalmatlan örületek vannak, hogy több évre meg lehet váltani helyeket, de hogyha mondjuk egy évre is megveszi gazda, vagy eladó itt az ötven méter hosszú asztal, akkor ott nem lehet odakerülni azoknak a termelőknek, akik mondjuk csak szezonálisan tudnak kijönni a piacra [7]*

Az eszközök és az átváltási tényezők kapcsolatát az 1. sz. táblázat mutatja.

1. táblázat: Eszközök és átváltási tényezők Kecskeméten

<b>Eszköz</b>	<b>Átváltási tényező</b>
<b>tömegközlekedés</b>	rossz minőségű utak miatt állandóan tönkremennek az autóbuszok
<b>kerékpárút</b>	rossz helyen van, járdának használják a gyalogosok, rossz a minősége
<b>szabadidőközpont, uszoda</b>	
<b>lakópark, lakótelep</b>	
<b>Kecskeméti Közétkeztetési Konzorcium</b>	
<b>Belváros, templom felújítása</b>	
<b>civil szervezetek</b>	
<b>gyárak</b>	a Mercedesnek nincs helyi beágyazottsága
<b>mezőgazdaság</b>	helyi kertészkedéssel kapcsolatos tudás, magántulajdon értékéhez való viszony
<b>oktatás, kutatás</b>	
<b>külső támogatási források</b>	

*Forrás: saját szerkesztés*

### 3.5. Hiány

A hiány kategóriába azok a dolgok tartoznak, amelyeket az interjúalanyok hiányolnak, amelyeknek lenniük kellene egy ideális világban. Egyaránt tartoznak ide tevékenységek/létállapotok és eszközök.

A mezőgazdaságot és az azzal kapcsolatos tudást több interjúalany is hiányolta.

*mint egykori mezőváros, sokkal nagyobb gondot kéne fordítani, nem létezik, nincsen önálló mezőgazdaság ma a városban, ma már úgy tudom, hogy albizottságban sem szerepel a mezőgazdaság [1]*

*azt a pénzt, amit a magyar állam a Mercedesre költ mint adókedvezmény, mint elmaradott terület támogatása az EU pénz átjátszásával, a 800 hektár, a Duna-Tisza köze legtermőképesebb talaját vonták ki a termelésből ha azt egy intenzív, precíziós mezőgazdasági kultúrára fordítottuk volna, akkor nem kétszerötszáz, hanem huszonötezer munkahelyet létesítettünk volna [6]*

*amellett, hogy most itt nagyon nagy hangsúlyt kapott a járműipar, meg a gépipar, meg a beszállítás, azért ne felejtsük el, ez egy mezőgazdasági város volt és az is marad. Tehát itt, hogyha a feje tetejére áll mindenki és még két autógyár idetelepül, akkor is Kecskemét és környéke az egy agrárjellelű terület. [11]*

Ugyanígy hiányzik a mezőgazdaságra épülő feldolgozóipar.

*meg eladták a gyárakat, ezzel rengeteg embert padlóra tettek és nem igaz, hogy nem működött volna, azért egy konzervgyár az már akkor is Japánba meg Amerikába exportált. Kecskemétnek egy nagyon fontos része volt ez, mert régi hagyományokkal működő, és megvolt a környező falvakban, hogy ez borsót vett, amaz kukoricát, mit tudom én és megvolt ennek a háttere is, nagyon sok embert alkalmaztak, aztán eladták és össze-vissza variálták és végül csődbe vitték az egészséget és valaki megvette fillérekért. [2]*

Helyi termékek helyben való felhasználása is kevés.

*Volt egy konyhás, aki teljesen ettől a két nagy mamutcégtől független és vele beszélünk és ő 2500 ember számára főz körülbelül hetente, ő egyébként be is indított volna egyébként egy ilyen C menüt, hogy akkor ilyen bio, meg ez a kulcsa, hogy ilyen bio meg helyi terméket akkor bevinni, ő nyitott volt erre a dologra, ő is egyébként azt mondta, hogy ő neki nincs arra eszköze, hogy a gazdához kimenjen és onnan behozza a répát, salátát satöbbi, tehát ez ilyen nagyon hiánypótló lenne a városban, ezt javasoltuk, de elbukott a történet. [7]*

Többen hiányolták a város peremkörzeteivel, vidékkel, falusi turizmussal való törődést.

*Aztán sokszor azt látom, hogy a városközpontban ugye szépítik, mindent ide költenek, ami nekünk jó, akik itt élünk, meg szép, amikor bejön valaki a városba, de ha már kijebb megy egy pár utcával, akkor a nyaka kitörik vagy egy babakocsit nem lehet a járdán tolni, mert hepehupás. A peremkörzetek, amik eléggé lent vannak, azokkal már nem foglalkoznak, szóval ez egy kicsit olyan tessék-lássék. [2]*

*Most akkor mit jelent az integrált városfejlesztési stratégiában a város-vidék kapcsolatában a komplexitása, az együttműködés, az ingázás, a jövedelem, a kisugárzás, a begyűjtés, semmit. Mán bocsánat, ez egyébként tragédia természetesen és nem karikírozni akarom, hanem valóban. [6]*

*Ahol szerintem nem használjuk ki az adottságainkat, az a vidéki vagy falusi turizmus. Tehát van egy csomó olyan terület, ahol nekünk igenis van hozzáadott értékünk, hagytuk ezeket már elhalni félig meddig. Tehát ezek a hagyományos kézműves tevékenységek, amik vannak. Tehát amibe rengeteg élőmunka van belerakva, de nagyon komoly értéket állít elő. [11]*

Több interjúalany is említette, hogy a kis- és középvállalkozásokra többet kellene figyelni.

városfejlesztési irányvonalakról, nem találtam benne a kisembereket, kisvállalkozásokat. Még csak szavak szintjén sem. Tehát én úgy érzem, hogy ebből ki vannak hagyva a kisvállalkozások. Még lehet, hogy esetleg szavak szintjén nincsenek kihagyva, de egyébként ki vannak hagyva maradjunk ennyiben. [4]

Problémaként merült fel, hogy a kecskeméti Mercédesz gyárban nem keletkezik valódi hozzáadott érték.

aranyos példa, baromi fontos a fényezés, ugye meg ez a festés, az egy nagy kultúra volt ott, na arra képeztek szakmunkásokat, külön is és akkor mit tudom én, piros, fehér, zöldre dukkóztak egy Mercedest és mindig a város legkülönbözőbb pontjaira van kiállítva, hogy itt van az a húsz gyerek, aki milyen gyönyörűen ledukkózta ezt az autót. A száz évvel ezelőtt meg a Fordnak a porlasztóját tervezte a magyar, micsoda különbség, ugye? Vagy a dinamót tervezte hozzá a másik. Vagy a Kandó a mozdonyt. Már elnézést gyerekek, de ez itt hatalmas probléma, hogy itt gyakorlatilag a hozzáadott érték az nulla. [6]

A városfejlesztés folyamatából hiányoznak a jól képzett városfejlesztési szakemberek, a naprakész tudás és a jól kialakított, komplex jövőkép.

ha egy ilyen kecskeméti városségióban gondolkodunk, és itt kellene azon elgondolkodni, hogy 230-280 ezer ember el tud-e tartani 20-25 jó szakembert, akinek a dolga az, hogy a városségió fejlesztéséhez kapcsolódó, összes közlekedési, műszaki, környezeti, szociológiai, városüzemeltetési kérdésben válaszokat tudjon adni térségi, gondolkodjunk el rajta, mert ha nincsen olyan összeszervező erő, és változatlanul mondom, ugye a városfejlesztés és a város mint olyan, az egy rettenetesen komplex rendszer. [8]

kicsit meg is lepődtem rajta, hogy nekem miért az egyetemen kell találkozni az EU alapismeretek kurzussal, amikor ezt már általános iskolában is lehet érdemes lenne elkezdni. Tehát ha így hosszútávon elköteleztettek vagyunk a nyugat meg az EU kapcsolatok iránt, akkor igenis tegyük bele a közoktatásba is az EU alapismereteket, akár lakossági szinten, akár középiskolai, leginkább középiskolai szinten lenne ez fontos, ami nem csak a nyelvtanulást jelentené, hanem embereket bevonni úgymond az ilyen pályázatíró dolgokba, ilyen egyszerű dolgok. [9]

javasoltam, hogy hozzunk létre a városi szervezeten belül egy olyan csoportot, aki a közművekkel, az útközmű és a telektulajdonosokkal összehozza azt a, hogy különböző várostervezési eszközökkel tudatosan építjük a várost és akkor aki ennek megfelelő, azt segítjük és mi is beletesszük a pénzünket, ez nem valósult meg. [10]

*most azt mondjuk, hogy nincs jövőkép, hát azért nincs jövőkép, mert jövőkép csak akkor van, ha azt gondoljuk, ugye? [6]*

Több interjúalany említett környezetvédelemmel, erőforrások megóvásával kapcsolatos dolgokat.

*a környezetvédelem, meg a zöldprogramok, azok kimaradtak teljesen, tehát hogy mondjak egy példát van észak-keleti, észak-nyugati részen Kecskemétnek az Arborétum fölötti terület, amit hála istennek eddig megakadályoztunk, hogy beépítsenek, az az uralkodó szélirány és akkor az a sok zöld meg fa kellene, azt Zöldépnek nevezzük, például azt jó lenne, hogyha meg tudnánk venni és akkor ott egy zöldterületet létrehozni. [10]*

*Ölni fogják az országok egymást az egészséges ivóvízért. Mi meg itt ülünk egy teknőnek a közepén, ahova befolyik a víz. Csak arra kéne figyelni, hogy ne szennyezzük be, tehát hogy mondjuk ilyen Verespatakból ne engedjenek be ciánt meg ilyent. A folyók mentét már tele kellett volna rakni olyan fajta duzzasztótavakkal, amibe fölfogjuk az árvíz idején a vizet, amiből tudunk utána mezőgazdasági kultúrát öntözni. Nem csináltuk meg. [11]*

*például mi egy ilyen zöld iparú várost vizionáltunk valahol, egyébként a Mercedes abszolút zöld, a maga módján, tehát ő abszolút, a német precizitással, minden, a fíng nem megy ki az izéből, viszont, hogy akkor emellé egy jó kis magyar napelemgyárat lehetett volna csinálni [6]*

*például a nemzeti parkot már teljesen hidegre tették, azt is azért, mert ami ilyen, az erdészeket is már, pedig Erdészeti Kutatóintézet is volt Kecskeméten [6]*

A közlekedés fejlesztésével kapcsolatban sok interjúalany említett hiányosságokat.

*például csak mondok egy ilyen alapvető példát, hogy ez például az lenne, ha itt kinézünk, itt van a fölüljáró és akkor a följárón nem jönnek át a bicajosok meg a gyalogosok, ebbe a városrészbe, hanem átbetorkálnak itt nemtudom hány darabb vágányon. Itt is mondtuk, hogy legalább akkor a kerékpársoroknak meg a gyalogosoknak valamit csináljanak, ilyen apró dolgok, tehát ezek nem valósulnak meg, és akkor úgy van vele a városlakó, hogy foglalkozok vele? Most szóltam, nem csinálták meg. [10]*

*ezt föl vállaltam és ez szülői nyomás, a kerékpáros közlekedés, az egy nagyon elmaradott dolog itt Magyarországon, és ott a civil oldal az nagyon, egyre erősebb. Tehát az még egy érdekes történet lehet, de arra sincs pénz. [10]*

*kellene egy – Pesten kipróbálták pár éve – itt is meg kellene nézni szerintem meg mindenhol, egy külön kerékpáros biztos. Vagy ha nem kerékpáros biztos, de mondjuk a fenntartható fejlődésért, tehát az összes energiatakarékos közlekedési módszert szem előtt tartó ember, aki kifejezetten a szakma és a politikusok között tartja a kapcsolatot és lobbizik, tehát kőkeményen érdekképvisel. [3]*

*Igazából azt vettük észre, az a helyzet, hogy Kecskemétnek a közlekedése általában katasztrofális. Gyakorlatilag komolyabb közlekedésfejlesztés nem volt évtizedek óta. [3]*

*végtelenül fölbosszant, hogy a forgalomszervezés tragédia, a városi közlekedéshálózat és tömegközlekedés tragédia, ezen az intermodális központ ennyit sem fog segíteni [6]*

Több interjúalany beszélt az oktatási rendszer, az egészségügy és a szociális háló hiányosságairól.

*Ez nyilvánvalóan szakember kérdés is, és amikor megjelenik egy tömeges igény, igazából megint csak akkor döbbenünk rá arra, hogy az adott oktatási hálózat például milyen minőségben és milyen mennyiségben tud megfelelő szakembereket ugye kibocsátani. [8]*

*az iskolák úgy néznek ki, hogy az aztán borzasztó, le van rohadva meg az egészségügynek ugye a központosítással odavágtak, itt annyi ember van már, hogy el sem férnek a kórházban [10]*

A különböző szabadidős lehetőségek, sport és a hagyományok ápolása is a hiányosságok között volt.

*annyira szép lett volna, hogy mondjuk a népzene meg az ilyen típusú népi kultúra párosa, ehhez minden adott volt, Kodályostól minden, mondtuk húsz éve, hogy kezdjenek el olyan folklór, zene, népzene, néptánc fesztiválokat tartani, ami ugyanevvel mondjuk egy mini közép-európai Salzburg lehetett volna. [6]*

*a sport része az iskolákban, tehát a tornatermi, az uszodaprogram és nem tudom pontosan, de nálunk ez, ez nem jött össze, tehát itt nem tudtunk tornatermet odaépíteni, akár az iskolákba [10]*

*ugye sportcsarnok problémánk van, tehát például egy sportcsarnok elhelyezése jó lett volna ott, de már valószínű, a koncepció szerint nem férhet oda be [15]*

Problémaként merült fel még a kecskeméti szegregáció és az alulról jövő kezdeményezések beszűkülése.

*a cigányok szegregációja végzetesen növekszik a városban, ezzel sem foglalkozik senki a városban. [6]*

*tehát nem arra használták a részönkormányzatot időnként amire kell, hogy valóban ilyen fejlesztések, meg közösségépítés beinduljon, viszont mondjuk arra jó volt, hogyha mondjuk útfelújítás volt, vagy valami parkot kell fejleszteni, akkor legalább tényleg bejöttek a helyi vélemények. Tehát ez ilyen szempontból, ez most megszűnt. Ez most egy ilyen deficitet fog jelenteni, hogy az alulról jövő vélemények így kezdenek szűkülni. [7]*

### 3.6. Visszacsatolás

A visszacsatolás elem azokra a dolgokra mutat rá, amelyeket a múltból, az előző tervezési ciklusból tanultak a folyamatok résztvevői. Ahogy az interjúkból kiderült, van arra törekvés, hogy ezeket a tapasztalatokat beépítsék.

*Tehát ahogy tanuljuk ezt a demokráciát, és ahogy a múlt hibáiból tanulunk, úgy egyre inkább azt lehet észrevenni, hogy vannak már olyan területek, ahol teljesen tudatosan történnek meg döntések, a múlt hibáit felhasználva vagy a múltnak a tapasztalatait figyelembe véve és próbálunk olyan döntéseket hozni, hogy még egyszer ne kövessük el azokat a hibákat, amiket a múltban elkövettünk. [8]*

*És tök mindegy, hogy melyik területen csináljuk, csinálhatjuk a rekreációt, csinálhatjuk a gazdaságfejlesztést, csinálhatjuk az oktatás területét, próbáljuk ki, csináljunk kísérleti programokat, nézzük meg ennek az eredményeit, tanuljunk belőle, és itt vannak ennek a klasszikus stratégiai tervezési eljárásoknak ugye a dolgai, a feedback-ek, a visszacsatolások, nézzük meg, vizsgáljuk meg, elemezzük, ezek elmaradnak Magyarországon, megszületik a projekt, átadják, szar úgy, ahogy van, nem működik, de senki nem vizsgálja, hogy miért nem működik, mindenki csak felelősöket keres, ezen a gyakorlaton változtatni kell, nézzük meg, hogy valami miért nem működik, a projekt miért nem működik, hol rontottuk el, és utána legyen meg a visszacsatolás és utána következő projektben ilyet már eleve nem engedek. [8]*

A közlekedésben – elsősorban a kerékpáros közlekedésben – is vannak fontos tapasztalatok.

*Megnézni, hogy hogyan használják az emberek, levonni a tapasztalatokat, következtetéseket, hogy azt, amit mi mondunk, ennek így kellene működnie, meg szerintünk így természetes ezt használni, azt a gyakorlatban is be tudjuk bizonyítani. És ebbe az integrált területfejlesztési stratégiába bekerült és elfogadták. És most értünk oda, hogy ugye*

*gyakorlatilag ezek a lépések megtörténjenek, hogy ezt megvalósítsuk. Most kerül a hetekben a városközségi ülés elé, hogy konkrétan melyik egyirányú utcán illetve hol fessünk fel kerékpársávot. [...]Tehát a dolog lényege az, hogy most már legalább addig eljutottunk, és ilyen szempontból jó az, hogy ha konzultálnak velünk folyamatosan. [3]*

*ezek [busz]üzemeltetési kérdések, még hozzá nagyon komoly üzemeltetési kérdések, tehát itt folyamatosak a szakmai viták, de ez itt önmagában nem baj, tehát egy-egy ilyen projektbe bele kell vágni, meg kell nézni, ezekből tanulni kell, semmi gond nincsen ezzel, csak a megfelelő következtetéseket, mert nyilvánvalóan hosszútávon le kell vonni, és utána amikor egy új projektet indít el az ember, akkor már az üzemeltetési tapasztalatokat figyelembe kell venni. [8]*

A Mercedes gyár tanulságaival kapcsolatban az interjúalanyok nem voltak optimisták.

*a Mercedes beruházás összes társadalmi hatására kíváncsi, mit kellene csinálni, hogy ez minél olajozottabb és minél hatásosabb legyen, hát a [...], és jött, reggel 8 órára már ott volt az intézeti irodában és odaadtam neki ezt és mondta, hogy szeniális, ilyen excel táblás, fantasztikus terv volt, előkeresem, elküldöm neked, úgy nem lett abból semmi, mint ahogy nem jöttem két hete. [6]*

Az IVS nagyon hasonlít az előzőhöz, nem tükröződnek benne tanulási folyamatok.

*belenéztem ebbe a 380 oldalba is, amit jó, hogy nem kell elolvasnom, hát annak körülbelül durván, durván a kétharmada az az előzőnek egy kicsit turbósított, adatokkal utána igazított változata, ami nem baj, mert az nagyon jó anyag, tehát azt mondom, hogy vállalható. [6]*

*Magyarországon ez az egész területi tervezés, mint olyan, az nagyon rossz állapotban van, azt kell, hogy mondjam, és valószínű ez addig nem is fog változni, amíg azt tapasztaljuk, hogy minden a centralizáció fele megy [8]*

*»mi ennek [az IVS-nek] a valósággal való kapcsolata?«  
Hááát, szerintem esetleges. [15]*

Összességében tehát Kecskeméten az elérhető tevékenységek/létállapotok között találunk mindennapi tevékenységeket, mint piacra járást, otthoni kertészkedést. Hangsúlyos volt, hogy a civil életben való részvétel és a közösségi program lehetősége is adott a városban. A célok között a legfontosabb az infrastruktúra – leginkább a közlekedés – fejlesztése volt és



a nagy gyárokhoz kapcsolódó kis- és középvállalkozások támogatása és a külföldi működőtőke bevonása. Szóba kerültek a város élhetőbbé tételével kapcsolatos szándékok is. De leginkább a célokat a pályázati lehetőségek befolyásolják.

Úgy tűnt, a város sokféle eszközzel rendelkezik, azonban az átváltási tényezők megmutatták, hogy nem mindegyik eszközt tudják a lakosok maradéktalanul a céljaik szolgálatába állítani. Például a kerékpárutak rossz helyen vannak, vagy osztozni kell velük a gyalogosokkal. Másik példa: a Mercedesznek nincsen elegendő helyi beágyazottsága, annak ellenére, hogy a város törekszik ennek elérésére.

A legtöbb interjúalany a mezőgazdaságot, a helyi termékek fogyasztásának lehetőségét az erre épülő feldolgozóipart. A helyi Mercedesz gyár nem termel valódi hozzáadott értéket és a kis- és középvállalkozások nem kapnak esélyt arra, hogy beszállítói lehessenek. Hiányoznak továbbá a megfelelően képzett városfejlesztési szakemberek és a komplex jövőkép.

## 4. Pécs

### 4.1. Tevékenység-létállapot

Pécsen a következő tevékenységek és létállapotok kerültek szóba tanulással, szociális jártassággal kapcsolatban.

*Azon fognak gyakorolni, hogy a város másik végén lévő képzőközpontban, de a homokban fölrajják a téglát és aztán visszabontják [26]*

*egy jelentős része ugye közmunkás tud lenni [26]*

*amikor a százötven tanuló elvégzi az iskolát, akkor egy kezemen megszámolom, hogy hányan kötnek velünk szerződést, mert egyharmada azonnal pályaelhagyó, másik harmada úgy gondolja, hogy jobb lesz ha férjhez megy, meg szülni megy, a harmadik meg elmegy a Tescoba meg a Metroba pakolni a kartonokat [32]*

*mi azt találtuk ki, hogy [a szegregátumban] ne a fizikai áthelyezésre helyezzük a hangsúlyt, hanem hozzunk létre egy olyan társadalmi támogató struktúrát, ami ezeket az embereket, a szociális jártasságukat, meg ilyenfajta ügyeiket fölturbózza [31]*

Az interjúalanyok fenntarthatósággal és környezetvédelem érvényesítésével kapcsolatban is említettek tevékenységeket és létállapotokat.

*a Biokom szelektíven gyűjti mostmár egy harmincmilliárdos projekt révén a hulladékot, és 70%-át újra is tudja hasznosítani nagyjából annak [27]*

Gazdasági tevékenységekkel kapcsolatban csak a cégalapítás került szóba.

*nagyon szerencsésen indultunk, hogy hogy megcsináltuk a céget, egyből lett két-három megbízásunk, ami lehetővé tette azt, hogy nagyon gyorsan fölépítsük az infrastruktúrát, tehát számítógépeket vásároltunk [31]*

Két interjúalany említette a területfejlesztésben való részvételt.

*két nagyléptékű településfejlesztési koncepció készítésben vettünk részt Pécs esetében [31]*

*A legnagyobb erőssége az, hogy ez a csapat ilyen élményeket megélt, és, hogy a tervezői csapat tagja mennyi mindent tanult. [21]*

Több minden került szóba a szabadidős tevékenységekkel, jól-léttel kapcsolatban.

*nem az a cél, hogy legyen nekünk informatikai eszközökkel működő közlekedési rendszerünk, hanem az, ami az elején a cél, hogy az emberek érezzék jól magukat, legyen egy komplett város, integrált a város, legyen egyenlő a hozzáférés stb. [20]*

*Jól elcseszte az egész EKF-et, nagyrészt azért, önmagában jó volt, rengeteg esemény volt, meg lehetett ezt élvezni [22]*

*A Zsolnay Negyed az egy különleges érték, mert sokszínű, mert van benne ipartörténet, mint a Zsolnay, mint olyan, van benne mondjuk Planetárium, ami nagyon különleges, főleg a gyerekek számára, van benne vendéglő, ahova el lehet menni nyugodtan ebédelni, van benne terem, ahol különböző előadások, színházi előadások is történhetnek, és van benne olyan kiállítás vagy múzeum jellegű rész is, és van benne játszótér is, tehát hogyha én elmegyek a két unokával, akkor én ott el tudok tölteni egy napot is [32]*

*az uniós források egy jelentős része nem a termelőágazatokban landol, hanem mondjuk Pécsen ennek más vonzata volt, hanem a köztéri szökőkutak felújításában, na abból aztán nem lesz gazdasági fejlődés, csak jól érzi magát a lakosság, ami rendkívül fontos. [32]*

#### 4.2. Célok

A jelenlegi fejlesztési folyamatok céljaként az interjúalanyok a következőket említették.

*Ebben négy terület, mindegyik fenntarthatósági területre egy egy stratégiai célt határoztunk meg: egészséges környezet, fenntartható, fejlődő társadalom, gazdasági alapok újjá építése, itt az újraparosítást nem Orbántól vettük meg, ő később találta fel ezt a gondolatot, mert nálunk ez tényleg probléma, hogy megszűnt az ipar és mindenképpen kell*

*egyfajta műszaki fejlesztési háttért teremteni a városhoz. A kompakt város lett a városzerkezettel kapcsolatos cél. [20]*

*elhatároztuk, hogy fenntartható várost akarunk fejleszteni, és ennek az alapidokumentumainak mindenképpen a négyes, aztán kiderült később ötös megközelítést kell alkalmazni az elkészültéhez, gazdasági fenntarthatóság, ökológiai fenntarthatóság, városépítészeti, magyarul infrastrukturális fenntarthatóság, és a társadalmi fenntarthatóság [27]*

Az egyik interjúalany említette a smart city koncepciót is a célok között.

*Pécsett a Smart City fogalom meghonosítása, illetve azok a fajta törekvések, iniciatívák, amelyek abba az irányba tolják el a várost, hogy smart város legyen [...]mindazokat a fejlesztési ügyeket, amelyek ésszerűbbé teszik, racionálisabbá teszik az erőforrás felhasználást, ezeket igyekszünk mozgatni, előmozdítani [33]*

Az interjúalanyok szerint az ipari park, a kulturális ipar és a turisztikai attrakciók fejlesztése egyaránt fontos cél.

*hogy itt van Pécsen egy terület, van ipari park, na most bővíteni is akarnak, azzal nincsen gond, terület bőven van, jöjjön ide a nagy cég beruházni [30]*

*egy bukott világot próbálnak visszahozni a nagy ipari parkokkal ugye multikat kiszolgáló üzemcsarnokok építésével [27]*

*van egy ilyen koncepció, hogy Pécs a kultúra városa [30]*

*van ugye még egy-két olyan helyzet, ami szintén ennek a két nagy erőternek valamilyen vonatkozásában megjelenik, munkahelyi, turisztikai attrakciók fejlesztése, de az is elsősorban a természetbarát, környezetbarát attrakciók megcélzása [19]*

#### 4.3. Eszközök

Sok interjúalany említette az Európa Kulturális Fővárosa (EKF) cím elnyerését és az ehhez kapcsolódó projekteket, a Kodály Központot, a Zsolnay negyed felújítását, a Tudástár létrehozását és különböző közterek felújítását. Többen említették, hogy az EKF projekt a kulturális ipar felé fordulást jelentette. Az EKF projekt során létrehozott intézmények fenntartására állami támogatást kap a város.

*az EKF projekt az 2010-ben fejeződött be és akkor több minden föl lett építve, például a Tudásközpont az a könyvtár, akkor a Kodály-központ, itt van a szomszédban mind a kettő,*

*akkor a múzeumok utcája föl lett építve, az a Székesegyháznál van, akkor a közterületek föl lettek újítva két ütemben, a legtöbb közterület, a Széchenyi tér és egy csomó, más ilyen díszburkolattal el lettek látva, tehát ezek ilyen nagy projektek voltak. [30]*

*az EKF teremtménye két olyan gyönyörű épület, ami boldogabb időkben biztos fenntartható lenne, de most lényegében nem az, tehát sem a Kodály központ, sem a Tudás központ, sőt még az egyetemnek van egy Zsolnay nevű szárnya, ott vannak egyébként a szociológusok is, kong az ürességtől, az egész Zsolnay negyed, gyönyörű szép, tényleg gyönyörű szép [17]*

*Az EKF megvalósult úgy ahogy és alapvetően a beruházások valósultak meg. A gazdaságnak az lett volna a fő célja, a stratégia szerint, hogy az EKF mint egy trójai faló, beviszi a várost a nemzetközi köztudatba és a kapcsolatépítésnek az alapjait veti meg, mely az EKF lezajlása közben, meg utána segít a gazdaságnak az elindítását. [20]*

*az EKF volt a legnagyobb csomag, amit csináltunk, az 34 milliárd. [28]*

*volt egy úgynevezett köztér projekt, amiben számos köztér újult meg, ami mögött az volt az elképzelés vagy koncepció, hogy ha olyan tereket teremtünk a városban, ahol az emberek találkozni tudnak, akkor ott találkozni is fognak és ez a helyi közösségi hálót, a kapcsolatrendszert, kohéziót erősíteni fogja, és akkor ez egy helyi közösségfejlesztő hatást gyakorol, ez be is jött, ezzel nincs is semmi probléma, és egyébként ezeket a köztérket nem nagyon tudtuk volna máshogy megújítani más forrásból [19]*

*nálunk itt ez az egész kreatív ipar, meg ez a kulturális ipar [18]*

*Tehát itt ugye az a helyzet, hogy olyan addicionális források bevonása szükséges, amelyek nem helyben teremthetők, tehát kormányzati segítség vagy regionális összefogással, na most a kormányzati segítség ebben a vonatkozásban meg is valósult, mert a Kodály központ az egyik ilyen objektum, ami a koncertterem és zenekar, a Pannon Filharmonikus zenekarnak a bázisa, ott eddig minden évben megjelent egy 500 milliós állami támogatás az állami költségvetésben [19]*

*Az EKF projekt során létrehozott kulturális létesítményeken kívül Pécsen más turisztikai látványosság is van, amelyeket több interjúalany is megemlített.*

*Pécs Ókeresztény temetőjének a felújítására vonatkozó Magyarországon akkor az első és legnagyobb 2004-től induló turisztikai projekt [26]*

*például az Állatkert, ami tényleges felújítás [...] Drakula pincéje egyébként vonzza a turistákat [...] hogy a világ legöregebb szőlőtőkéje itt van a belvárosban [30]*

*van olyan különleges bora, ami sehol nincsen [32]*

Infrastruktúrával kapcsolatban sokan említették az ipari parkot és a vásárcsarnokot. Kevesebben a termelői piacot.

*csináltunk ipari parkot meg egyéb, de azt is a szénbányának az ingatlanain hoztuk létre [20]*

*Most új vásárcsarnok épül. Na ennek a pályázati kiírása önmagában véve egy hatalmas nagy menet a városrendben, hogy mennyire lehet a helyi gazdaságot előnyben részesíteni, hogy lehet megszűrni azt, hogy tényleg a lokális regionális gazdasági szereplők legyenek a végén [21]*

*vannak ezek a termelői piacok, tehát vannak ilyen kis lépések [18]*

Néhány interjúalany szóba hozta Pécs szabad ipari kapacitását, a rendelkezésre álló munkaerőt és a szabad földterületeket.

*munkaerő, szabadföld, szabad ipari kapacitások, és ezek most jelen pillanatban Pécsen rendelkezésre állnak, tehát én azt gondolom, hogy ezek olyan versenyelőnyök [19]*

Pécsi (vagy pécs környéki) cégek közül négy került szóba.

*Királyegyházán megcsináltak egy cementgyárat [...] Ide jött egy amerikai cég „harman” vagy „herman” tökmindegy autó hangszóró gyártó cég, multi, lebillentek a Szíjjártóékkal és most Pécsen most 420 új munkahelyet hoznak létre, de lehet, hogy ez fölmegey mittudomén 1000 főre akár. [23]*

*Még szerencse, hogy ez a Pécsi Sörfőzde, ami az ország egyik legkisebb sörfőzdéjévé vált az évek során, még ilyen szépen tartja magát. Úgyhogy még az a fajta pécsi marketing, ami a Pécsi Sörfőzde által megjelenik, ezt én egy nagyon komoly értéknek tartom, mert mindig hangsúlyozzák a pécsi mivoltukat a piacon, függetlenül attól, hogy ugye osztrák tulajdoni háttér van benne [...] A Mecsek Fűszért az egy olyan cég, az egy olyan cég, hogy nem tud a fenekén megmaradni, tehát itt az a jelszó, hogy bővíteni kell, bővíteni kell, fejlődni kell, és úgy önerőből, hogy ha kell, akkor hiteleket veszünk fel ehhez [32]*

Az interjúalanyok említették az állami támogatásokat, a pályázati lehetőségeket.

*az állam küldött támogatást, tehát az elmúlt időszakban, évente év vége felé leküldött egy milliárd támogatást pluszba azért, hogy ne menjenek nagyon mínuszba a költségvetésbe [30]*

*ehhez kapcsolódott még egy pályázat, egy külön pályázat volt, ez pedig a villamos kiépítésének a megtervezése [30]*

Gazdasági eszközök között szerepelt még a kék gazdaság klaszter és az egészségipar.

*a kék gazdaság szerintem egy kicsit más ilyen szempontból, azt érdemes tudni, hogy Pécsen ilyen névvel létrehoztak egy klasztert is, amibe beletömörítettek olyan cégeket, egyetemi szakembereket, akik megújuló energiákkal meg ledes fényforrásokkal, művekkkel, ilyenekkel foglalkoznak és próbálják ezt a területet aktivizálni [33]*

*az egészségiparra vonatkozólag nagyon száraz, szegény törekvések voltak [27]*

Környezetvédelemmel, erőforrás-gazdálkodással kapcsolatban többen említettek energiahatékonyságot célzó beruházásokat, hulladékkezelőket, és szennyvízhálózati beruházást. Szóba került még egy szalmatüzelésű erőmű és az Európa Zöld Fővárosa pályázat is.

*ez unikális az egész Európai Unióban, mert ekkora, ilyen nagyságú város, nincs még egy olyan Európában, amelyik 100%-ban bioenergia forrás alapú energiaforráson alapuló távhő rendszerre lenne kötve. [29]*

*GEOP-os pályázaton sikerült négy-öt kereskedelmi áruházat úgy fejleszteni, hogy energiatakarékos működésben tudunk fejlesztést végrehajtani [32]*

*utána a Mecsekben a hulladékgazdálkodás projekt az 25 milliárd [28]*

*ez egy 11,4 milliárdos kibővítés szennyvízhálózati beruházás [...] 240 km szennyvízhálózatot építettünk [26]*

*2013-ban üzembe helyeztük a szalmatüzelésű erőművet [29]*

*tavaly októberben volt a beadása Európa Zöld Fővárosa pályázatnak, a 2017-es évre és Pécs úgy döntött, [...] hogy vegyen részt ezen a versenyen, ezen a pályázaton, méresse meg magát, ez nem egy pénzdíjas pályázat, ez egy címet ad, és egy nagyon jó benchmarking arra, hogy lássuk, hogy a más európai városokhoz képest hol tartunk, különböző szakterületeken [33]*

A Pécsi Tudományegyetemmel kapcsolatos dolgokat néhány interjúalany említett.

*hát az egyetemi fejlesztések, amit az egyetemi fejlesztések, épületek, aztán a Science Building [29]*

*az egyetem fontos, mert azt azért lássuk, hogy hiába kevesebb a hallgató, még így is sok hallgató van és a sok hallgató azért sok pénzt hoz ide, főleg hogyha külföldiek, albérletben laknak, satöbbi, satöbbi, ez segíti a gazdaságot másrészt meg a tudás azért itt, tehát annyiféle képzés van, nagyon sokrétű és nagyon sokféle szakember van [30]*

*ugye nagyon sok tudás, számos egyetemi kutatást csináltunk, számos nagyon fontos megállapítással szerintem [31]*

Mobilitással kapcsolatban három eszköz került szóba: a buszok, az M6-os és a repülőtér.

*a közösségi közlekedésfejlesztés érdekében elsősorban hát ez a buszcseré program*

*a teljes közösségi közlekedést azt vagy biogázzal, vagy áram meghajtású buszokkal lássuk el [27]*

*ami nagyobb projektnek mondható még, de nem ilyen beruházási, az a buszos cégnek az újjáalapítása, hogy így fogalmazzak, mert az előző buszos cég, aki a tömegközlekedést bonyolította a PK Zrt. nála problémák merültek föl és a Városháza ezért alapított egy új céget, Tüke Zrt. néven és ott buszt beszerzett, ez mondjuk mindenképp egy fejlesztési projekt [30]*

*M6-asnak a meghosszabbítása az országhatárig, hogy föltárja azt a térséget Ercs irányába és ugye az Ormánság vonalát [23]*

*van egy nemzetközi repülőtér [23]*

A sportolási lehetőségeket két-két interjúalany említette.

*nem egy szokványos fejlesztés az igaz, hogy nem is annyira eszközfejlesztés. Ilyen pl. a kosárlabda akadémia [20]*

*Hősök-terén úgy fog elkészülni a streetball pálya [26]*

Közösségi terekkel, életkörülményekkel kapcsolatban három dolog merült fel.

*Közösségi kertek, közösségi házak. Van egy kék projektje a városnak, egy közösségi épület, amit a város felújított ebben a 105 milliós pályázatban. Alternatív energiákkal stb. stb [20]*

*az a közösségi ház, ahol ezt a rendezvényt tartották a társadalmi vitát, az a mi projektünkben lett felújítva, ott képzések létesültek ott, kutatástechnológiai OKJ-s képzés, aztán erdőművelő és festő segédmunkás, festő-kőműves segédmunkás [26]*

*hatszázmillió forint van egyébként elkülönítve a szociális városrehabilitáció folytatására [...] a szocrehabban száz lakás föl lett újítva [26]*

*nyitottunk négy szoc városrehab programot, amelyek a város legelmaradottabb részeiben tudott elindítani folyamatokat [27]*

Az interjúalanyok említették a civil kapuk rendszerét, amely a helyi hálózatok kialakulását segíti elő.

*keresztülvittük magunkat a Közgyűlésen a civil kapuk gondolatunkkal, amit szintén egyénileg akartunk, csak akkor megragadt a politikai kampány miatt, most nagy nehezen elfogadta a Közgyűlés, hogy minden városrészben legalább egy, most bocsánat most nagyvárosrészekről beszélünk már, tehát nem a negyvenegy kicsiről, hanem a négy nagyról, egy keleti városrész, egy déli, egy nyugati és egy belvárosról, hogy ezekben a városrészekről legalább egy, aztán később majd talán több olyan civil kapu is legyen, akik hálózatfejlesztéssel foglalkoznak, tehát kifejezetten most a következő években részben projekt, részben pedig közösségi tervezési folyamatra hálózatokat fognak építeni [27]*

Pécs, mint középváros és mint regionális központ is szóba került.

*A pécsi, ez az európai középváros kategória, ez talán azért lehet érdekes, mert én részben abszolút ilyen településfejlesztési szempontból úgy gondolom, hogy ezt a középvárosi kategóriát ezt Európának nagyon gondosan kellene erre vizsgázni [22]*

#### *4.4. Átváltási tényezők*

Az átváltási tényezők között a leghangsúlyosabb az EKF projekthez kapcsolódó tényezők voltak. A legtöbb interjúalany az EKF projekt épületeiről és a projekt során felújított terekről beszélt.

*Beruházás-orientáció a jellemző, az értelmetlen, nagy létesítmények létrehozása, amelyek nem fenntarthatóak. Az avatás után mindenki eltűnik, a díjakat beszedik cserébe, de aztán a karbantartási és pótlási igényt már nehezebb teljesíteni. [24]*



*EKF teremtménye ez a betontenger, és az EKF teremtménye két olyan gyönyörű épület, ami boldogabb időkben biztos fenntartható lenne, de most lényegében nem az, tehát sem a Kodály központ, sem a Tudás központ, sőt még az egyetemnek van egy Zsolnay nevű szárnya, ott vannak egyébként a szociológusok is, kong az ürességtől, az egész Zsolnay negyed, gyönyörű szép, tényleg gyönyörű szép, csak tényleg amikor ott ilyen több ezer forintos árucikkeket lehetne venni, és minden belépőjegy húzós, közben a város meg anyagilag a padlón van, akkor nem csoda, hogy ez nem működik. [17]*

*egy előremutató, jól megalapozott vízió nélkül, nem lehetne értelmes fejlesztéseket csinálni, az EKF fejlesztések körüli anomáliák ezt nagyon jól mutatták, tehát hogy ugyan nagyvonalú volt, de sok, sok ellentmondás kapcsolódott hozzá, igazából az egyik túl nagy lett, a másik nem azt a célt szolgálja, a harmadik, hogy nem adták hozzá az intézményfejlesztést és a többi és a többi [16]*

*De az, hogy a Tudásközpont és koncertterem odakerült ahova, ez nem volt jó döntés. Mert nagyon méltatlan hely. Egy autós McDonalds mellé, egy benzinkút mellé, ezeknek az épületeknek az esztétikája más, nem sikerült ezt jól megoldani. [21]*

*de kétségtelen azt mindenki tudta, hogy egy hangversenyerem, egy konferenciaközpont az fenntartást igényel, pont a konferencia ágazatát nem működteti jól a város, illetve hát nincs sok potenciál benne, mert hogy szálloda nincs a városban, konferenciaturizmust nem nagyon szerveznek, önmagában az, hogy a konferenciaterem ott van a Kodály központban az kevés ahhoz, hogy konferenciaturizmus legyen [22]*

*Ugyanakkor ott vannak még a közterek, amiknek a felújítása megtörtént horribilis pénzek árán. Gyakorlatilag le lettek betonozva műkövel vagy kínai gránittal. [...] De nagyon-nagyon rossz üzenet a turistának. Télen odafagy a feneke a turistának a betonra, nyáron meg odasül a betonra. [21]*

Több interjúalany szerint az EKF projekt során beindított kultúripar egyrészt nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, másrészt túlsúlyba került a termelőágazatokhoz képest.

*A gazdaságnak az lett volna a fő célja, a stratégia szerint, hogy az EKF mint egy trójai faló, beviszi a várost a nemzetközi köztudatba és a kapcsolatépítésnek az alapjait veti meg, mely az EKF lezajlása közben, meg utána segít a gazdaságnak az elindítását. [20]*

*persze mondhatjuk azt, hogy kreatív ipar, meg kultúripar, meg a kultúriparnak a gazdasági vonzatai, de ezek tulajdonképpen a fenntartási költséget sem fedezik. [...] tulajdonképpen az egész fejlesztési koncepció az az EKF fejlesztésekre épült, ami önmagában*

*nem lett volna nagy baj, de azért valljuk be nem volt egy sikertörténet, abban az értelemben, ahogy egyébként az akkor rendelkezésre álló forrásokat ki lehetett volna használni. [19]*

A tervezési folyamatokkal kapcsolatban is felmerültek átváltási tényezők: az önkormányzatok korlátozott lehetőségei, az IVS elkészítésének az értelmetlensége, statisztikai adatrendszer hiányossága, pályázati háttér ismeretlensége, a befektetőkért való versenyzés és a túlzott projektcentrikusság.

*az önkormányzatoknak a saját fejlesztéseikkel kapcsolatos elképzeléseik, 2010-ben még nem voltak ennyire megkurtítva [16]*

*Van az IVS, az integrált stratégia, illetve több ilyen városfejlesztési koncepció, meg hasonló dokumentum fut, fenntarthatóságról is van egy ilyen dokumentum, de az az igazság, hogy még mindig az az érzésem, hogyha elkészül a dokumentum, elfogadják a dokumentumot és utána berakják a fiókba [30]*

*Mert van egy fajta fölfogás, hogy mi a smart city és mindenki megy utána, ahelyett hogy gondolkodna, hogy most ebből mi lesz. [20]*

*az egész dolognak, az adatokkal való kísérése, nemcsak az után kísérése, az adatok előállítását statisztikai adatrendszer hiányosságai előjötték [20]*

*nem tudtuk mellé tenni azt, hogy ennek már van pénzügyi megalapozottsága. Van rá elkülönítve költségvetési keret és nyilván kevés idő telt el a két dolog között. Aztán ugye a pályázati háttér sem ismert még, az operatív programokat sem fogadták még el, pláne még akkor. De hát igazából nem tudtak, azok a döntések megszületni, amelyre a végrehajtásra vonatkoznak. [20]*

*És akkor ugyanoda megyünk az adott befektetőhöz, [...] jó akkor bocsánat, elnézést kérek akkor térdeljenek le, és akkor te még mit adsz hozzá, te még mit adsz hozzá, de nem erről szól? Adsz még ingyen lakást az expatriótáknak? Adsz még ingyen képzést? Adsz még ingyenes buszos közlekedést? És nálatok mennyi az iparűzési adó? 2%, hát ott csak 1,8. Ezt csinálják a befektetők, hülyére vesznek minket, hülyére és mindig is hülyére fognak [28]*

*Jön a projektvilág és a projektvilág szépen ráül erre az egészre. [17]*

Az interjúalanyok a pécsi lakossággal, pécsen rendelkezésre álló munkaerővel kapcsolatban több mindent is elmondtak.

*van olyan utca, ahol h végigmegyünk, minden második ház üres, száznegyven ezer a regisztrált lakosság szám, na de hogy ebből még hányan dolgoznak külföldön, névleg ugye itt*

vannak, de gyakorlatilag ezt hallom az ismerősöktől, hogy szinte nincs család, ahol legalább az egyik tag ne élne külföldön [17]

amikor meg jönne egy nagy beruházó, akkor azt mondja, hogy nincs munkaerő. Egyrészt a munkaerőnek nem jó az összetétele, nem tudom, nincs gépészmérnök, nincs hegesztő [18]

nem ismerték föl, hogy akkor hosszútávon akkor lehet egy ipart megkötni, hogyha az oktatás, a kutatás fejlesztés szorosan kapcsolódik hozzá, tehát a szakember ellátáson meg a fejlődésen keresztül meg lehet kötni. Sajnos ez nem következett be. Sok ilyen tényező volt. [20]

Hát itt is ez van, hogy az infrastruktúrák nem fognak arányosan összehúzódní, attól hogy kevesebb lesz az ember, a minőség az ugye romlani fog, a lakossági összetétel nyilvánvalóan a piacképes munkaerő fog elvándorolni és nem az, akit nem lehet gyakorlatilag vagy életkorra, vagy más tényezők miatt munkagazdaságban használni. [20]

Tehát a multikkal így úgy, de alapvetően károsak voltak eddig. Amit ők tudnak adni Pécsnek, tényleg az alacsonyabb képzettségű még itt lévő munkaerőnek tudnak adni per pillanat munkalehetőséget, ami arra jó, hogy alapvetően van egy megélhetőségük, de nem szabad ebbe az irányba újraépíteni Pécsnek a gazdaságát mert az rendkívül káros. [23]

mert a város, tehát a társadalom törésvonalakkal, nem csak a gazdagok és a szegények közt jelennek meg, hanem ugye úgy jelenik meg, hogy van egy, az egyetem és az egyetem holdudvarához és mondjuk azt, hogy néhány IT szektorhoz kapcsolódó céghez tartozó [...], és hát akkor ezenkívül vannak a mi közmunkásaink és a keleti városrésznek a lakói, ahol ugye úgy próbálunk elsődleges munkaerőpiacot teremteni [26]

ha itt a kisebbségeket nézzük a régióban, akkor tényleg nagyon sok van, szerb, horvát, német, és még sok egyéb más kisebbség is, akik a maguk érdekeit valamilyen mértékben képviselik, de nem tudom, hogy van-e szerepük? Tehát olyan értelemben, hogy a mai, a mai stratégiai elképzelések bármilyen szerepet adtak-e nekik? [29]

Az interjúalanyok szerint a város számára rendelkezésre álló források alapvetően szűkösek és túlsúlyban vannak az állam által biztosított források.

Hát lehetne városspecifikusra, tehát maga a koncepció lehet városspecifikus, csak a forrás a kérdés. A forrás a kérdés. A forrás a kérdés [18]

helyi forrásból hogyan lehet regionális funkciókat fenntartani, nagyjából sehogy. Tehát itt ugye az a helyzet, hogy olyan addicionális források bevonása szükséges, amelyek nem

*helyben teremődnek, tehát kormányzati segítség vagy regionális összefogással, na most a kormányzati segítség ebben a vonatkozásban meg is valósult [19]*

*annak az elfogadása, meg amit látunk előre, hogy ezekhez képest mire fogják elkölteni a város által elosztott 31,2 Mrd forintot, plusz még az a 10 Mrd sallangot, ami egyéb, pl. árvízvédelmi programokból jön azzal kapcsolatban nagyon más a véleményem. [...] komoly terveink megvalósítására nem lesznek források. [23]*

*a korábbi tervezési folyamatnak egy nagyon komoly kritikája az városban, megyében, országban, hogy virágozzék ezer virág száz réten, mindenki aki csak kaphat, kapjon fejlesztési támogatásokat, ezek általában így elcsordogálnak és nincsen meg az a kritikus tömeg, nincs az az átütő erő, ami érdemi jólétnövekedést vagy gazdasági fejlődést okozott volna, és ezek a pénzek néhány embernek, néhány száz vagy ezer embernek a közvetlen, közvetett jólétét szolgálták, de úgy igazából nem sok hosszan ható eredménye volt [33]*

A gazdasággal kapcsolatos átváltási tényezők a következők voltak:

*Az egykori ipari részeket ilyen barnamezős terület kialakítás címszó alatt lesz munkahely, ezekre szórtál el a milliárdokat. Ami tök jó, hogy ilyen lepasszolt gyári területeket följújtanak, és akkor mi van? És nagyon nagyon kicsi része az egésznek az ilyen-olyan foglalkoztatási paktum, ilyen dolgok, ami konkrétan úgy arra vonatkoznak, hogy munkahelyet lehetne teremteni. [23]*

*A dolog szerencsétlensége az volt, hogy éppen ebben az időszakban, amikor itt a rendszerváltás zajlott a 90' es években, elindult a könnyűiparnak a Távol- Keletre való áthelyezése. Az annál azoknál fogva ment el innen, a mezőgazdaságot az élelmiszer iparnak, a mezőgazdaságnak a strukturális átalakulása szüntette meg gyakorlatilag. Azzal a kárpótlás miatt szinte leállt a mezőgazdaság, ezek a Tsz, államigazgatóságok megszűntek, a hozzájuk kapcsolódó feldolgozó ipar megszűnt. [20]*

*kiszolgáltattott az olyan város, amelynek nagyon szűk a fenntartási háttere, mit az iparban, bányászat megszűnése alapvetően megrendítette a dolgokat, mert nagyon egyoldalú volt a gazdasági alap [20]*

*a Dél-Dunántúlnak rosszabb a geopolitikai fekvése is, cserébe az egész sokkal jobban hanyatlik is [28]*

Az EKF projekten kívüli eszközökkel, épületekkel kapcsolatos átváltási tényezők is felmerültek.

*Most új vásárcsarnok épül. Na ennek a pályázati kiírása önmagában véve egy hatalmas nagy menet a városrendben, hogy mennyire lehet a helyi gazdaságot előnyben részesíteni, hogy lehet megszűrni azt, hogy tényleg a lokális regionális gazdasági szereplők legyenek a végén [21]*

*az a legfontosabb, hogy mellette ott egy sportcentrum épüljön ki, a városnak a nyugati peremén, ahova mindenki csak úgy tud elmenni, az összes gyerek csak úgy tud elmenni, hogy jó, ha van bérlet, akkor oké, akkor föl tud ülni egy buszra, vagy két buszra, amivel odamegy, de egyébként egy átlag halandó, akinek mondjuk nincs buszbérlete, az mondjuk odafele fizet 400 forintot, meg visszafele 400 forintot, szóval hogy okos ésszerű döntés-e, nem tudom [22]*

*A Déli Ipari Park lényegében három év óta ott van készen vagy 80%-ig készen és egy deka beruházás nincsen benne, tehát egy kutyaólat nem építettek ott, de megvan a terület, ki van építve, ott van az autópálya végénél csak le kell kanyarodni róla, na szóval hogy minden ott van, de képtelen a városunk, meg a kormányunk Pécsre valamiféle gazdasági beruházást irányítani, ami egy ipari parkba beletartozna [22]*

*van egy nemzetközi repülőtér, és járatok nincsenek,. Még charter járat sincs. Semmire nem használjuk. Meg kéne a kifutópályát hosszabbítani, szélesíteni, annak aki pályát üzemeltet, vagy járatot üzemeltet az jó a városnak, vagy nem jó [23]*

*megcsináltak egy cementgyárat , hogyha ott annak nagyobb hírverése lesz, hogy Közép-Európa cementgyára elkezd ott működni, akkor ott 30km-es körzetben eladhatatlanok lesznek a mezőgazdasági termékek. Akkor az ott élő lakosság nem potenciális vidéki lakosság lesz, hanem potenciális munkanélküli. [23]*

Az interjúalanyok említették továbbá az autópályával, időjárási, környezeti viszonyokkal kapcsolatos átváltási tényezőket is.

*Az, hogy van autópályánk, hogy mondjam kevés ahhoz, hogy gazdasági fellendülés legyen [28]*

*klímaváltozás hatásai, itt nálunk én azt gondolom, az átlagnál erősebben érvényesülnek [20]*

*A szennyvíztelepek építése a környezeti ügyekkel szorosan összefügg, amely egy kulcskérdés a jövőben, mert jelenleg egy komplikált és drága környezeti infrastruktúrát kell fenntartani. [24]*

Az eszközök és az átváltási tényezők közötti összefüggést a 2. sz. táblázat mutatja.

2. táblázat: Pécsi eszközök és átváltási tényezők

<b>Eszközök</b>	<b>Átváltási tényezők</b>
<b>EKF projekt, projekt során létrehozott épületek, terek</b>	fenntartási költségek magasak, belépődíjak drágák, túl nagyok az épületek a városnak, funkciójának nem felel meg, nincs szálloda a konferenciateremhez, „agyonbetonozott” közterek, források alternatív költsége
<b>turisztikai látványosságok</b>	
<b>ipari park</b>	nincs benne működő cég
<b>vásárcsarnok, termelői piac</b>	nem biztosított, hogy csak helyi termelők árulnak
<b>munkaerő</b>	elvándorló lakosság, rossz összetétel, túl nagy intézmények a lakosságszámhoz képest, betelepülő cégek az alacsonyan képzett munkaerőre építenek, társadalmi törésvonalak figyelmen kívül hagyása
<b>nagyobb pécsi cégek, klaszterek (cementgyár, hangszórók gyártása, sörfőzde, Mecsek Fűszért, kék gazdaság klaszter)</b>	cementgyár tönkre teszi a környék mezőgazdaságát,
<b>állami források</b>	kormányzati segítség szükséges az EKF projektek fenntartásához, nem a terveknek megfelelően költik el a forrásokat, nem munkahelyteremtésre fordítják,
<b>energiahatékonyságot célzó beruházások</b>	klímaváltozás
<b>hulladék és szennyvízgazdálkodás</b>	drága a környezeti infrastruktúra
<b>Európa Zöld fővárosa pályázat</b>	
<b>Pécsi Tudományegyetem</b>	
<b>tömegközlekedés, autópálya, repülőtér</b>	nincsenek repülőjáratok,
<b>infrastruktúra sportoláshoz</b>	a sportcentrum messze van, sokba kerül az odaút
<b>közösségi terek</b>	
<b>szociális városrehabilitációs program</b>	
<b>civil kapuk</b>	
<b>IVS, várostervezés</b>	önkormányzatok szűk keretek között mozoghatnak, IVS elfelejtődik, címszavak értelmetlen használata, adatrendszer hiányos, pályázati rendszer homályos, befektetőkhöz való alkalmazkodás, projektcentrikusság
<b>gazdaság</b>	rendszerváltás, kárpótlás, egyoldalú gazdasági alap megdőlt, rossz geopolitikai helyzet

*Forrás saját szerkesztés*

#### 4.5. Hiány

Pécsen többen hiányolták azt a gazdasági erőt, amely képes arra, hogy a városban tartsa a fiatalokat.

*Hiába van nekünk egyetemünk, több tízezer egyetemistával, meg gimnáziumok, de nem maradnak itt. Nincs gazdaság, ami itt tartsa az embereket. Ugye a potenciálisan jövő építő emberek elmennek külföldre, Budapestre, Győrbe meg mindenhova. És akik itt maradnak gyakorlatilag alkalmatlanok, hogy egy modern gazdaságban dolgozzanak [20]*

*van a helyi újságnak egy ilyen rovata, hogy akik elmentek tőlünk és nyilatkoznak, én ezeket mindig elolvasom, mert engem mindig az érdekel, hogy egy, megtalálta-e a számítását? Kettő, visszajön-e? A válasz mindig az, hogy igen, megtalálta a számítását és nem jön vissza. És nagyon sok ilyen, és legyen akár pszichiáter, kémikus vagy londoni buszsofőr. [32]*

A fiatalok városban tartása fontos lenne a város életének szempontjából.

*ez lenne a normális, hogyha egy városban vannak fiatalok, akkor az a város felméri, hogy szavazni tényleg, sok a nyugdíjas és ők döntik el, hogy kié a hatalom, ez a város meghal, ha a fiatalokról lemond, már pedig most úgy tűnik, hogy, tehát itt nyáron az ember végigmegegy, fehérvári ismerőseim mondták, hogy ez a város nyáron halott [17]*

Ugyanakkor több interjúalany elmondta, hogy kevés a munkaerő Pécsen.

*igazából itt is az a versenyképesség korlátja, hogyha mondjuk 3 ezer munkaerő, 3 ezer fő kellene, hát az már úgy kicsikét nehezebben jönne össze, de az már úgy talán meglenne, de mondjuk 5 ezer főnél ott már nagyon komoly intézkedések kellenének az eddig kivándorolt fiatalok, munkaerő visszacsábítására, szóval ott egy nagyon komolyabb erőfeszítés kellene [19]*

*azt mondom, hogy a lakosság az abszolút mértékben hajtóereje a fejlődésnek, mert ha valahol nincs, nincs egy megfelelő populáció, ahhoz, hogy egy ipari üzem vagy egy bármilyen rendszer működjön, városon belül, nyilván ehhez még hozzá kell tenni a megfelelő képzettséget is, akkor az ott nem tud működni, és elsorvad [29]*

Az interjúalanyok szerint hiányzik az ipar, különösen a feldolgozóipar a városból.

*szinte minden ipar kivonult innen, tehát ugye ahogy a rendszerváltás kapcsán a nehézipar, de mondhatnám akár a könnyűipart is, a börgyárat például, egyszerűen eltűnt a térképről, ilyen módon ipar nélkül maradt a város, ennek nyilván megvannak a maga következményei is, hogy csak egyet mondjak, a lakosságszámnak a csökkenése, Pécs*

*lakossága folyamatosan csökken, és ehelyett nem sikerült olyan pótlólagos befektetőket hozni a városba, ami hosszútávon segítené igazából a várost [32]*

*ha általánosítani lehet, hogy az az iparosítás, ami az elmúlt huszonöt évben megtörtént, sok más közepes és nagyvárosban Magyarországon, az Pécssett elmaradt. [33]*

*A kiegészítő iparágak, amik a Tsz-ek mellett működtek nagyon sok melléküzemág dolgozott, azok mind felszámolódtak és újraszerveződni a mezőgazdaság, kizárólag az alapanyag termelésre koncentrált. És gyakorlatilag nincs feldolgozó ipara a mai napig se, ami szerintem egy óriási hiba egy ország részéről [20]*

A hiányzó ipar egyik oka az iparcsarnok hiánya.

*mégpedig hogy olyan iparcsarnokok épüljenek, amire azt tudjuk mondani, hogy kedves befektetők, itt egy tízezer négyzetméteres, itt egy ötezer négyzetméteres, itt egy húszezer négyzetméteres iparcsarnok, itt készen, be lehet költözni holnap, melyiket tetszik választani? Nem, ezt nem lehet csinálni, holott a befektetőknek a nagy része az most jár és keres, aki Pécsre jön az azt mondja, hol van iparcsarnok? [19]*

Az interjúalanyok nagy része elmondta, hogy hiányzik a tömegfoglalkoztatás a városból.

*vannak ezek a termelői piacok, tehát vannak ilyen kis lépések, de az a baj, hogy ez az alternatív, ez hogy a kultúrára, meg szolgáltatásra, meg ilyenekre, az oktatásra, meg ezekre, ez úgy tűnik, hogy ez nem járható út, nincs valami klasszikus, nagy ipar, vagy valami, akkor ezek ilyen, tehát a tömegfoglalkoztatást is meg kell oldani [18]*

*egyszerűen elmentek az emberek, mert nincs munkahely, most hogyha nincs munkahely és elmennek az emberek, akkor ugye a kereslet az megint csökken közgazdasági értelemben, akkor még több cég csődöl be vagy zár be, mert nem éri meg, akkor még kevesebb munkahely lesz és most jelen pillanatban ez a folyamat zajlik [30]*

A gazdaság szabályozásával kapcsolatban az interjúalanyok hiányolták a multcégek korlátozását és a középvállalkozások támogatását.

*Azzal kapcsolatban voltak javaslataim, hogy a helyi eszközökkel hogyan tudjuk őket egy picit megfingatni, a Tesco-t (...) hogy mittudomén építményadóval kényszeríteni, hogy az éruház területén belül piacot nyissanak helyi termelőknek, ugye arra is odafigyelve, hogy így alapvetően az átadást átvételt ugye a termelőknek a beszerzés az amivel ugye sokkolják őket, hogy azt leszabályozva gyakorlatilag piacot teremtsenek a helyi gazdáknak. [23]*



*ez egy különleges cég, szoktam mondani, mert se nem multi, se nem kisvállalkozás, úgyhogy ez az az kategória, amivel sokáig úgy éreztem, hogy a kutya se törődik Magyarországon, mert se kisvállalkozási kedvezmények, nem voltak se multis engedmények [32]*

A közösségi közlekedés javítása is szóba került, különösen a belváros és a zsolnai negyed között.

*a közösségi közlekedés buszállományát azt le kellett volna cserélni egy az egyben, arra meg nincs forrás [19]*

A tervezési folyamatokkal kapcsolatban több interjúalany elmondta, hogy az egyetem és a város nem tud együttműködni, nincs integrált, szinergiákra építő fejlesztés, Pécs figyelmen kívül hagyja regionális központi szerepét és a környező kistélepléseket.

*ami a pécsi városfejlesztésnek egy alapvető kérdése az, hogy a pécsi gazdaság nagyon gyenge potenciálját hogyan lehetne erősebbé tenni, ennek az egyik alapvetése, amiben nyilván mindenki egyetért, hogy az egyetemmel kellene közösen gondolkodni, és olyan közös stratégiának kellene lenni, amiben az egyetem és a város ugyanazt akarja és az egyetem képzési stratégiája az támogatja a városnak a gazdaságfejlesztési stratégiáját. [22]*

*ezzel találkoznak az emberek nap mint nap, hogy tehetetlen mindenki és ottmarad egy összedült épület, ami valamikor egy virágzó kereskedelmi létesítmény volt. És nem értik az emberek, hogy ebben egy városvezetésnek miért nincs ereje? Én sem értem, de az nem igaz, hogy valamit nem lehetne csinálni [32]*

*A pécsi, ez az európai középváros kategória, ez talán azért lehet érdekes, mert én részben abszolút ilyen településfejlesztési szempontból úgy gondolom, hogy ezt a középvárosi kategóriát ezt Európának nagyon gondosan kellene erre vizsgálni, hogy ez megmaradjon, tehát hogy ezeket a városokat ne darálja be, ne darálják be azok a centrumok, mint ahogy Magyarországon nagyon erősen bedarálja a vidéket Budapest, de hát vidéket is bedarálja majd London meg Berlin meg Párizs, de hogy ezeket a százezer körüli városoknak hihetetlen fontos regionális szerepe van [22]*

*hogy ezt a fajta gondolkodást kéne fölvenni, hogy egyrészt megadni a jövőjét ezeknek az aprófalvaknak, ami nyilván a mezőgazdaság, eszközt adni a kezükbe, és a másik oldalon piacot termelni, piacot teremteni majd nekik [23]*

A tervezési folyamatokból hiányoznak a részönkormányzatok, a politikai ciklusokat figyelmen kívül hagyó tudatos várostervezés.

*de egyáltalán nem jellemző az, hogy lenne egy ilyen hálózatszerű működés, és ami a kistélepülés részeknek a véleménye megjelenne, javaslata, elképzelése, kérése, kérdése, tehát nincsen ilyen, kell is ilyen értelemben ezt a vertikális kormányzást kialakítani [...] voltak részönkormányzatok, most már nincsenek, mert már megszűntek, ebben a körben [27]*

*Normális esetben egy hosszútávon tervezhető városfejlesztést és városvezetést kellene tudni megalapozni, ami arról szól, hogy politikai ciklusoktól függetlenül mondjuk 30 évre előre nagyságrendileg tudjuk, hogy mit tervezünk. Tudjuk, hogy mi az, meg hogy mennyi pénzeszközünk áll rendelkezésre most fejlesztésre, tudjuk azt, hogy mik az elsődleges célok a prioritási listán, szépen lassan haladunk előre. És tudjuk azt, hogy jövőre lecseréljük ledes világításra a lámpánkat, abból lesz 67 forint megtakarításunk, abból a 67 forintból csinálunk valami mást, amiből lesz ez és szépen egymásra építve megyünk előre, így kellene, hogy működjön a világ, de nem így működik [28]*

Többen említették, hogy Pécsnek nincs országos szinten lobbijereje.

*ami a fejemben van, a pécsi városvezetésben nincs meg a kellő erő, hogy átvigyen dolgokat országosan. Lehetünk mi nagyon jó gyerekek, csak nekünk attól soha nem lesz Mercedes gyárunk, és ez most mindent elmond [32]*

A város meglévő eszközeivel kapcsolatban felmerült, hogy a zenekart nem használják ki eléggé, nem támogatják a sportot, nem használják ki eléggé a turisztikai látványosságokat. Továbbá hiányzik a városból a máshol népszerű fürdőkultúra.

*erre kultúrpolitikát, erre kulturális stratégiát lehetne a városnak építeni, hogy ezt a zenekart hogyan kell, hogy a működési keretei megállnak a város, hogy addig terjednek a működési keretei, mint amíg a városnak, holott a zenekar egy nemzetközi porondon szereplő jól eladható termék is lehetne, mert az csak nálunk van, hogy a koncertjegyhez hozzá kell tenni a kétharmad részét a koncertjegyhez, közben hogyha 5-6000 forint egy koncertjegy, akkor még hozzá kell tenni az önkormányzatnak 10.000 forintot, a világban nem így van, vannak helyek, ahol egy zenekart, hogyha föllép, megfizetik, mert hogy a jegyekből megfizetik. Ha erről lemondunk, akkor úgy kell nekünk [22]*

*amikor a sportot támogatták a városi cégek, ez is úgy nagyjából így elhalt, sok támogatást nem kaptak a sportolók, annak idején a Vízmű is elég sok pénzt fordított erre [30]*

*számítunk az itteni gyerekekre, hiszen sportos nemzetet akarunk csinálni, de itt is élnek emberek meg gyerekek, akiknek példaképek kellene, meg olyan színvonal, ami vonzóvá teszi, és nem az a vonzó, hogy tízéves gyerekek el kell menni Agárdra futballozni, meg Felcsútra futballozni, mert ugye Pécsen hol? [32]*

*a belvárosban van bent egy magántulajdonú udvarban, na most ez máshol Szlovéniában egy kevésbé öreg szőlőtőke turisztikai látnivaló és körbe van véve ilyen kerítéssel és ott van, hogy nem tudom hány százalékos szőlőtőke, pedig a miénk öregebb, állítólag tényleg a világon a legöregebb és jó erőben van, na most ilyeneket kéne megnyitni, ami vonzza az embereket, mert a szőlő vonzza az embereket, Drakula vonzza az embereket, tehát meg kéne találni azokat a dolgokat, ami vonzza [30]*

*ezt összekötik egy olyan szabadidőparkkal és aquaparkkal, ami a városból nagyon hiányzik. [...] Tehát a fürdőkultúra mindenképpen turizmus csalogató elem, ami a városból hiányzik [20]*

A repülőtér fejlesztésére is kellene figyelmet fordítani.

*Amit elkészítenek, ez esetben egy repteret, akkor annak meghatározott hosszú kifutópályája. Ez bizonyos célra használható. Ha amikor már ezt a célt betölti, és valami miatt szűknek bizonyul, akkor lehet mondani, hogy hát igen jó lett volna, vagy tényleg érdeemben kell bővíteni, mert lehet látni, hogy ez egy szűk keresztmetszet, és ha ezt megtennénk, akkor sokkal nagyobb forgalmat tudnánk lebonyolítani, vagy több céget tudnánk vonzani. [25]*

*Debrecen megkapta a Wizzair járatot például, mi miért nem kapunk Wizzair járatot például? [30]*

Az interjúalanyok szerint a belvárosi ingatlanok üresek, élettelenek, hiányzik a szellemileg ösztönző közeg Pécsről.

*Mondhatnám, hogy a pécsi sétálóutca tele van üres ingatlanokkal, aminek biztos megint oka van, mert a belváros mellé az előző városvezetés odaengedte települni az Árkád bevásárlóközpontot, az Pécsnek a centrumává vált, ugye a diákok, egyetemisták, de mondhatom nyugdíjasok is meg mindenki nagyon szeret odajárni, mert egy kupacban annyi üzletet talál, mint égen a csillag. Ennek volt a következménye, hogy leértékelődtek a belvárosi ingatlanok, ami kereskedelmi vendéglátás, vagy egyéb ilyen célt szolgáltak, de tele van üres ingatlanokkal a sétálóutca [32]*

*egy hihetetlenül izgalmas és szellemileg ösztönző közeg volt akkor Pécs, ebben a kontrasztban kicsit az is benne van, hogy ma nem ennek érzem. Tehát Pécs elfelejtődött, és kezdi leképezni mind az egyetem, mind a város azt a problémát, amit mi úgy hívunk, hogy az LHH jelenség, tehát a leszakadó hátrányos helyzetű környezet [17]*

Pécsről hiányoznak a közösségi terek, nincs társadalmi integrációra való törekvés.

*például ilyenekről álmodoztunk, hogy akkor létrehozni olyan közösségi tereket, ahol mondjuk a házilag megtermelt gyümölcsből, a saját gyümölcslevét előállíthatja, vagy ha éppen valakinek olyanja van, hogy ezt az ízét, ezt a bio brikettet, hogy ha akar csinálni, akkor megcsinálhassa, de ezek nem, nem működtek, pedig így lehetne ezt fenntarthatóvá, tehát így lehetne például egy gyereket is megtanítani arra, hogy mit jelent a fenntarthatóság a hétköznapiakban [17]*

*tehát nincsenek terepi szociális munkások [31]*

*Volt egy elvándorlás, az elvándorlás mindig differenciált, nem egynemű a lakosság összetételével és ebből következik a fölhígulás is bekövetkezik. Aztán az előregedésnek a problémája, roma probléma stb. Nagyon sok olyan vonatkozása van, ami befolyásolja a társadalomnak a helyzetét, de alapvetően egy viszonylag integrálatlan sok társadalmi igazság hiány által szenvedő társadalom van és ezek voltak azok a fő szempontok, amely alapján néztük. [20]*

*azt nem mondanám, hogy kristálytiszttá nyilvánvalóvá vált a számukra a felismerés, hogy egy település fejlesztése, az nem a téglából, meg a betonból, meg az üvegből áll, hanem pont fordítva, hogy egy települést a társadalma tesz településsé, viszont azok a jogszabályok és ez a mai napig igaz [31]*

A környezettel kapcsolatban többen említették, hogy kevés lett a zöldfelület a városban, több erőforrást kellene a zöldenergiára fordítani, és hiányzik a tiszta levegő és a megfelelő vízgazdálkodás.

*ha sikerülne itt sétálni Pécsen, akkor azt nem érdemes tenni nyáron, a 40 fokban, mert egyszerűen nem lehet megmaradni a városban, ugyanis az előző bölcs emberek és ez nem a mostani városvezetés, hanem az előzőeké, szépen lebetonozták minden zöldfelületet, tehát itt valamilyen zöldfóbia is volt [17]*

*Azokat a kicsi kis atmoszférikus helyeket, amitől az ember jól érzi magát és, amitől élhetőbb lesz, ezek nem szerencsésen sikerültek. Csökkent a biomassza felület, ugyan fákat nem vágta ki, árnyékot adó fa a téren minimális maradt meg [21]*

*tök boldog lennék, ha mondjuk a rezsicsoökkentés helyett olyasmit kapnék, hogy mit tudom én a rezsicsoökkentés összegét, bekerülési összegével mondjuk napelemet rakatok a házamra [17]*

*Tiszta levegő, a tiszta levegő egyik legnagyobb probléma Pécssett, nagyon rossz a levegő, de pont azok, akik a legrosszabb körülmények között élnek a perifériákon, náluk legjobb a levegő. [20]*

*Településüzemeltetés szempontjából is katasztrófa, mert jönnek a mediterrán típusú esők, a villámárvizek, eltelítődnek a lefolyók és hasznosítatlanul jönnek le, utána egy hét múlva a kánikulában pedig ivóvízzel locsoljuk a kerteket meg mossuk az autókat. [21]*

Egyes interjúalanyok szerint a helyi termékeknek nincs megfelelő piaca a városban, elő kellene ezt segíteni.

*A Pécsi közéletben, ha mondjuk nem egy Fidesz közeli cég vinné az étkeztetést és nem a mirelit cuccot hozná az ország másik részéről, hanem mondjuk meg tudnánk venni 90%-ban az alapanyagot, tökmindegy, oké, érted, hogy miről beszélek, tehát hogyha ez meg tudna valósulni és piacot tudnánk adni a helyi termelőknek a város környéki, megye termelőknek, azáltal is hogy ugye itt a feldolgozó kapacitásokat megteremti, megteremtünk különböző hálózatokat. [23]*

#### 4.6. Visszacsatolás

Az előző időszakok tanulságából kiderült, hogy az EKF projekt tulajdonképpen nem teljesítette a hozzá fűzött reményeket.

*kontinuitást nem lehet megragadni, ami esetleg elképzelhető lenne, pontosan azért nem, mert ebben a 2007-13-as időszakban az EKF volt, ami minden, az egy és a minden és egyáltalán, és ez befejeződött, az nem egy olyan történet lehetett, ami folytatódhatott volna, mert nyilván a kultúraipar, mert abban az időszakban voltak ezek az elképzelések, hogy abban az időben a kultúraiparban a kreatív ipar az egy olyan szolgáltatói szektorban megjelenő gazdasági erő lesz és ezáltal egy helyi gazdaságot megmozgató hatás, ami aztán tényleg*

*eredményez majd egy helyi jó prosperitást, de igazából ez alól a történet alól kifutott a talaj [19]*

Az IVS tartalmával kapcsolatban több mindent megemlíttettek az interjúalanyok.

*Tartalmilag azt gondolom, hogy a kettő nem volt egymástól messze, attól függetlenül, hogy teljesen mások készítették. [...] az a dolognak az oka, hogy a problémák nem sokat változtak, tehát gyakorlatilag nem oldódtak meg, ami alapvetően abból adódik, hogy a politika egészen másra koncentrál, mint amire a szakemberek [20]*

*Én azt mondom, hogy annyira nem fontos dokumentum, tehát nem az IVS, ami megváltja a világot, a jelenlegi képviselők, akik új képviselők, szerintem ők nem ismerik, én nem hiszem, hogy ők ezt bármikor olvasták volna, biztos látnak hivatkozásokat az IVS-re, mert az önkormányzatnál ezt meg kell hivatkozni, ez biztos, de hogy mi van benne, azt biztos nem tudják, de vannak olyan képviselők, akik az előző ciklusba is voltak, ők valószínűleg valamennyire tudják, hogy mi az az IVS [30]*

Az interjúalanyok szerint a pécsi önkormányzatnak nem sikerült igazán a tervek megvalósítása.

*az önkormányzatok által megfogalmazott, a Pécsi Önkormányzat által megfogalmazott elképzelések azok mind tiszavirág életűek voltak, mert egyrészt szelétét ragadták meg a városfejlesztési folyamatnak, amire aztán nem is lehetett egy egész városfejlesztést [27]*

*jött a pólus városok időszaka és akkor Pécs a környezetipar, az egészségipar és kulturális ipar pólusvárosaként definiálta magát, mint az EKF, 2010-es Európa Kulturális Főváros időszak, amikor pedig alapvetően a kultúra városként aposztrofálta magát, ezek mind olyan szerepek, amikben nem tudott felépülni egy ilyen komplex sem vízió, sem stratégia, sem további intézkedések, ez látszik is a városon [27]*

Az interjúalanyokban megfogalmazódott az az elvárás, hogy a várostervezésnek következetesnek kellene lennie.

*A koncepció és az IVS az kifejezetten jó, rendkívül sok háttéranyag is van mögötte tehát adatgyűjtés, konzultációs folyamat, világos sziklaszilárd elképzelések és persze jó viták ütköztek a különböző szakmai elképzelések, én úgy gondolom, hogy azok kiállják a próbát. Nem ezekkel van a gond, következetesen kéne ezen a nyomon maradni, inkább ez szokott a probléma lenni, ami így elhatározódik az a mindennapi döntéshozatalban [...], pedig ezt a koncepciót és IVS-t konszenzussal fogadta el a Közgyűlés, tehát minden párt valamilyen*

*szinten támogatta, tehát még ami pozitívumnak tekinthető, ha valóban komolyan gondolja, mert azt jelenti, hogy ciklustól függetlenül egy húsz-harmincéves távlatban valóban lehet gondolkodni, meg hát ezek nyilván nem tudnak kisebb periódusban megvalósulni [27]*

*tehát tervezni csak akkor lenne értelme, hogyha a tervezési folyamat megvalósítása során keletkezett outputok azok nem egy-két-három-négy-öt-hat hónapig, évig élnének, hanem azok ha már egyszer megcsináltuk, azok fenntarthatóak lennének [31]*

Az utóbbi időszakban változott a városvezetési stratégia a pályázati forrásokkal kapcsolatban.

*Tehát végre nem az van, hogy arra pályázunk, amire lehet; hanem most az van, hogy arra kérünk támogatást, amit mi szeretnénk, mert így látjuk jónak, hogy ezek a fejlesztések valósuljanak meg. Ez egy óriási fejlődés, a korábbi időszakhoz képest [33]*

Az előző időszakok környezetszennyezésére kiemelt figyelmet kell fordítani.

*ha nem nézzük, a múltból tanulva, ha a gazdaság nem figyel, mondjuk a környezetre, akkor van az, hogy az van, ami a bányászatnál volt, hogy kőfejtések nyomai még mindig ott vannak huszonév után két óriási nagy gödör, aminek a sorsa még mindig rendezetlen. Az uránbányának még mindig vannak következményei, tehát ha gyakorlatilag nem figyelünk, akkor össze vissza települ az ipar, környezetszennyezés stb. [20]*

Összességében tehát Pécsen a tevékenységek és létállapotok között a tanulás, a környezetvédelem érvényesítése, cégalapítás, területfejlesztésben való részvétel, és néhány szabadidővel kapcsolatos tevékenység került szóba. Az interjúalanyok a fejlesztés jelenlegi céljai között a fenntarthatóságot, a smart city-t, az ipari parkot, a kulturális ipar és turizmus fejlesztését jelölték meg.

Az eszközök között az interjúalanyok megemlítették az EKF projektet és a projekt alatt épülő infrastruktúrát, a város turisztikai látványosságait, ipari parkot, vásárcsarnokot, termelői piacot, helyi munkaerőt, nagyobb pécsi cégeket, állami forrásokat, energiahatékonyságot célzó beruházásokat, az Európa Zöld fővárosa pályázatot, a Pécsi Tudományegyetemet, közlekedéssel kapcsolatos infrastruktúrát, sportcentrumot, közösségi tereket, városrehabilitációs programot, a civil kapuk rendszerét, az IVS-t és úgy általában a pécsi gazdaságot.

Az interjúk szerint a pécsiek hiányolják a megfelelő gazdasági erőt és szellemileg ösztönző környezetet a városban, amely képes itt tartani az embereket, egyes interjúalanyok szerint kevés a megfelelően képzett munkaerő a városban, hiányzik az ipari tevékenység,

különösen a tömegfoglalkoztatás szükségessége miatt. Továbbá hiányzik a multcégek korlátozása és a közép vállalkozások támogatása, a közösségi közlekedés fejlesztése, az integrált és tudatos városfejlesztés. Az interjúalanyok szerint a sportot, a turizmust és a fürdőkultúrát kellene jobban támogatni. Ezekon kívül hiányzik a városból a társadalmi integrációra és környezeti fenntarthatóságra való való törekvés.

Visszacsatolással kapcsolatban elmondták az interjúalanyok, hogy az EKF projekt nem teljesítette a hozzá fűzött reményeket, hogy az IVS tartalma lényegében figyelmen kívül maradt, hogy nem elég következetes a várostervezés és a város nem tanult az előző időszakok alatt bekövetkező környezetszennyezésből.

## 5. Szeged

### 5.1. Tevékenység-létállapot

Szegeden elérhető létállapotokat, vagy tevékenységeket egyedül a közlekedéssel kapcsolatban említettek az interjúalanyok.

*tér felújításának a koncepciója az volt, hogy a belváros közlekedésébe is belenyúlnak oly módon, hogy egyre inkább elindítják a belvárost abba az irányba hogy járművel ne lehessen közlekedni [36]*

*Szórakozásból, jó kedvből elindul egy csapat a városban valahol, a helyszínen kitalált útvonalon csak azért, hogy egy-két óráig jól érezze magát. Nem tömegrendezvény, tizen-huszon-harminc embernél több embernél több nem vesz részt, vagy éppen, csak hatan, nem demonstratív célú [39]*

*és ugye az alapvető gondolat az volt, hogy az összes fejlesztésnek az a célja, hogy az adott területen akik élnek, azoknak az életminőségét javítsuk, vagy az életminőség romlását állítsuk meg, mondjuk környezeti szempontból általában az utóbbi a jellemző, hiszen amin rontottunk, azon már nehéz jobb állapotot kihozni [35]*

### 5.2. Célok

A jelenlegi fejlesztési folyamatok általános céljaival kapcsolatban néhány interjúalany megjegyezte, hogy ezek a célok az IVS-ben vannak leírva. De a legáltalánosabb, az életminőség javítása, illetve a romlás megállítása.

*mik valósultak meg ezekből a tervekből: „merítési alapot” képeznek ezek, az a helyes, ha minden igényre válaszolnak ezek [40]*



*nagyin sok szempont miatt és gyakorlatig külső okok miatt újra kellett gondolni a célrendszert, de nyilván egy ITS felülvizsgálatnak ez is a célkitűzése, hogy aktualizálják a célrendszert [47]*

Néhány interjúalany szerint Szeged tulajdonképpen még nincs kész, a nagy árvíz utáni fejlesztések még nem fejeződtek be.

*Minden normális városnak van egy saját víziója, hogy szeretné a várost elképzelni, a közlekedést, az üzemeltetést minden szempontból. Szeged helyzete egyszerűbb, mert amikor 1879-ben elmosta a Tisza akkor utána lehetett venni egy vonalzó meg egy körzőt és lehetett húzni sugárutakat, az zajlik, a város még mindig nincsen kész, a harmadik híd meg ott az újszegedi rész fejlesztése a még mindig hátra van, ez egy ilyen 150 éves folyamat. [43]*

Néhány interjúalany szerint régi cél, hogy a lakosság közelebb kerüljön a Tiszához.

*Volt egy eredeti cél – kijelentették - hogy Szeged lakossága közelebb kerüljön a Tiszához[...]mindenki azt mondta, hogy itt szegedi déli Tiszai hídra van szükség [...]ezzel párhuzamosan szeretnének építeni - az Árvízi emlékmű és Újszeged közé - egy gyalogos kerékpáros hidat, de valószínűleg ez csak egy jó elképzelés. [36]*

Egyes interjúalanyok szerint a jelenlegi fejlesztési folyamatok célja az infrastruktúra építése és a látványberuházások létrehozása.

*a fejlesztési politika megegyezik az elmúlt két ciklusnak a fejlesztési politikájával is, amely meglátásom szerint infrastrukturális fejlesztésekre összpontosít, illetve a közlekedés, tömegközlekedés fejlesztésére, és ehhez párhuzamosan a harmadik ága pedig hát nem tudom szebben fogalmazni, egyfajta látványberuházásokra összpontosult. És a következő ciklusban is nagy valószínűséggel erre fog összpontosulni, amit én nem jó iránynak tartottam, és tartok. [44]*

A déli Tisza-hidat is említette egy-két interjúalany.

*Szegednek van egy nagyon hosszú listája, a megvalósítható programokból, illetve tervei, ezek közül azért már olyan is napvilágot látott, ami egy státuszszimbólummá vált lassan Szegeden, hogy megépül a déli híd, hogy abból az alapból nem valósítható meg, egyelőre nincs rá pénz, de már ígéret van rá másik alapból [44]*

A célok között szerepelt a nagybani piac létrehozása is.

*De mi azért akarunk piacot, mert látjuk azt, hogy egy zöldség nagybani piac, az hogy kell, hogy működjön és mi képesnek érezzük magunkat arra, hogy ezt világ, világszínvonalon? Európai színvonalon tudjuk működtetni [38]*

### 5.3. Eszközök

Az interjúalanyok közül többen említették a Szegedre érkező állami támogatást és az EU-ból származó forrásokat, mint a helyi fejlesztés fontos eszközét.

*a megyei jogú városoknak önálló fejlesztési keretük van, Szeged e tekintetben egyáltalán nem áll rosszul, 33 milliárd forintot meghaladó forráskerete van és ennek egy jelentős hányada gazdaságfejlesztési forrás [47]*

*Most a fejlesztésnek a forrásai persze fő szabály szerint a saját lehetőségek, az államtól kapott lehetőségek, és most már az EU-tól kapott. [43]*

*Másik, amit a kormányzat biztosít azok a célzott támogatásokra, fejlesztésekre, például a hidat kell építeni, a harmadik hidat, amit már mindig ígérgetnek, de sosincs belőle semmi, abban majd biztos lesz állami pénz. És a saját pénzét a város már beletette, mert hídfőket már alakítja, a tervek kész vannak, de majd ha egyszer valaki jön, és azt mondja, tipikusan a miniszterelnök, hogy akkor épül egy híd, akkor abba jön állami pénz, jó esetben EU-s pénz is jön. [43]*

A közlekedéssel kapcsolatos eszközöket is többen említették. Ilyen volt például a szegedi tömegközlekedés felújítása, vagy közútfejlesztés.

*Visszatérve a tömegközlekedésre, másfél hónapig - váltörés miatt – igénybevettem a szegedi szolgáltatásokat, és a XXI. századi színvonalnak megfelelő az, hogy a mobiltelefonról kikeresem, hogy az adott megállóba mikor ér oda a troli, vagy a villamos. Ezt jónak értékelem. [...] Belvárosi híd újszegedi csomópontjánál létrehozták ezt a lámpás csomópontot, meg ezt az egész átépítést. [36]*

*a 43-as út például nagyon fontos fejlesztés volt,[...] a MÁV-nak volt ott például ami Szegedet is érinti, itt a vasúti forgalom átszervezés, korszerűsítés, ott például egy csomó jelentős megtakarítást lehetett elérni [35]*

A villamos vonalak fejlesztése sok interjúban szóba került.

*Hát a legnagyobb volumen az az elektromos alprojekt fejlesztése volt, de hát, ami nem konkrétan szegedi az autópálya fejlesztések is ilyenek voltak, talán a kerékpár témában is voltak nagyobb ugrások, az pénzben nem volt jelentős, csak. [48]*

Kerékpározással kapcsolatban is vannak eszközök Szegeden, amelyeket több interjúalany is elmondott.

*Egyetlen egy volt, ami jó beruházás volt – sok munkánk is van benne – az pedig kerékpártároló rendszer kialakítása Szegeden [36]*

*Tehát volt egy ilyen másik kis költségvetésű projekt, ez a kerékpártározós projekt, biztos látható, hogy a városban elterjed ez a zöld. [...] 2008-ban volt egy nagyobb uniós projekt, 300 milliós projekt, amelyen Szegeden kerékpárutat építettek. [39]*

*A legnagyobb lefedettséget, ha lefedettségről lehet beszélni, akkor ezek a harmincas övezetek adják, amik szintén kerékpár barát létesítményeknek tekinthetők, ha azokat is figyelembe vesszük, akkor az úthálózatnak egy meglepően nagy százaléka kerékpáros, [48]*

A tudományt kiszolgáló infrastruktúrával kapcsolatban sok interjúalany beszélt a biopolisz programról, a Biológiai Központtól és az ELI-ről.

*Én, amit láttam itt folyamatosan a biopolisz volt a célban, ennek nem sok hozadékát látok, vagy láttunk [37]*

*Biopolisz programként kitaláltunk, azok úgy mennek tovább, egy karakteresen új van, az az ELI, ami közbe jött be mint izé [42]*

*az ELI az egy olyan komoly beruházás, ami satöbbi, satöbbi, nem akarok most ebbe belemenni, de pont úgy alakítottuk ki az akcióterületet egyébként, hogy a Délép Ipari Park ott van egyébként vele szemben, és az egy jó, plusz ott van a Dorozsmai Ipari Park területe, a Szilk is ott van, tehát az egy olyan gazdasági fókuszterület még egykét olyan terület mellett Szegednek, amire érdemes volt egy külön akcióterületet ráhúzni, tehát innentől kezdve, és volt ugye még egy Belváros akcióterület, satöbbi, tehát Odessza, illetve a Biopolisz akcióterület, tehát például a Biopolisz terület mellett [48]*

*ja és ami a Biológiai Központtal történik, az egy gyalázat, hogy mintha nem is lenne, felejtjük el, bárcsak eltűnne, bárcsak megrohadna, nem, nem, miközben most kapott egy fiatalember egy magas elismerést azért, hogy a rezisztens baktériumok ellen kitalált valami trükköt, óriási szükség lenne, lassan már a tüdőgyulladástól meg fogunk halni. [45]*

Ide kapcsolható még a klinika is.

*a városi klinikai tömb megépítése és aztán. Itt is van egy általános kommunikációja Szegednek, egy munkahelyteremtő beruházás, itt is van egy százötven fős jegyzett kutatói réteg és egy ezerötyszáz fős hosszú távú bővülés. Na most körülbelül mind a kettő egy nagyságrenddel kisebb formában fog megvalósulni. Jelentős példa, hogy a Szegedi Biológia Kutató Központ is több mint négy évtizede megvalósult [49]*

A Napfényfürdő építését és a partfal felújítását sok interjúalany megemlítette. Emellett szóba került az egyetem bizonyos épületeinek rendbe tétele, az Agóra, és a Szegedi Dóm felújítása.

*még az Anna Fürdő az előző ciklusban volt, de alapvetően a partfal rekonstrukció, a trolis történet, a Dugonics tér, talán a fürdő komplexum [36]*

*például nem rég adták át, egyébként még a mai napig építik a partfalat, de ezt átadta a város, különböző politikai okok miatt, ha ezt megnézzük ki volt, alapon, tehát ez onnan indult, hogy még, 2000, nem akarok hazudni 2007 fele, 2005-2006-2007 fele, pontos évszámot nem tudok, ezt meg kéne nézzem, de nyert a város egy hatmilliárdos alapot, turisztika fejlesztésre, akkor ennek egy rész ment a kistérségnek, ez egy olyan 1,5-1,7 milliárd, míg a másik része pedig a Napfényfürdő Nonprofit Kft projekt, ez egy projektcég volt, és akkor ez adta később a mai, nem a Hunguest Hotel, hanem a Napfényfürdőnek is a jegyzett tőkéjét és ebből valósult meg, [44]*

*Nyilvánvalóan az egyetemnek a tudás sétánya, első részben megvalósult, a mérnöki kar, a rektori hivatalnak a felújítása, vagy a klinika köznek a létrehozása, ezeket értendő itt beruházás alatt. Mind megvalósultak, amik nem voltak benne legalábbis az ősi részében a terveknek. Ott az Aquapolisz, ami nem volt alapvetően kihangsúlyozva a tervekben. Szegeden az Agorát, mint közművelődési intézményt is megvalósították. [49]*

*az Agóra fejlesztés, a Mars tér fejlesztése, a Gutenberg utca, a Dugonics tér, a fürdőfejlesztés, ezek mind-mind benne voltak a városi stratégiába [47]*

*a Dómnak a felújítása is fontos volt, de, de a Dóm az szép volt akkor is, szép volt olyan régiesen is, hiszen ennél sokkal régebbi templomok vannak [38]*

Ugyan kevesebben említették, de szóba került a Mars téri piac átalakítása is.

*Az előbb elfelejtettem a Mars téri piac átalakítást, azt például kifejezetten jó dolognak tartom, ha csak a városképi részével foglalkozunk. Például, hogy megújult ott egy tér, kulturáltabb körülmények közé kerültek a piacok. [36]*

Sok interjúalany beszélt a belváros térkövezéséről és különböző turisztikai beruházásokról.

*Tehát az unió előtt a fejlesztés szinte sehogy nem állt, mondjuk óriási eredmény volt a belvárosnak a rendbetétele, térkövezése, az mind kormányzati pénz volt, külföldi nem volt benne, a belvárosnak nem volt pénze rá. [43]*

*kirakatprojektek készültek idesorolható a Dugonics tér és környéke felújítása, a klinika és az egyetem műszaki épületének megújulása, az Agóra. Viszonylag kevés ember élvezheti ezeket, nem valósulnak meg valódi munkahelyteremtő beruházások. [36]*

*ez alapvetően az utóbbi pár évben mindig és kizárólag talán olyan fejlesztéseket jelentett Szegednél, ami turisztikai célt vagy városkényelmi funkciók javításához vezet vagy vezetett. [38]*

*hogyan azt a halott területet, ami a Jogi Kar előtt volt, azt így kinyitotta és életre keltette és az így beleszervesült abba az egész részbe és így ez egy jó kis, tehát egy teljesen egy önálló terület, amit a Jogi Kar megosztott ott a Reök Palota előtt [46]*

Egy interjúalany említette a Tarjánban működő közösségi házat.

*„Megálló” nevű közösségi ház, akik kifejezetten ilyen kis csoportokba foglalkoznak, közösségi kertjük van meg egy csomó ilyen jó kezdeményezés ezek mostanában olyan „jópofák”, emberségesek. Ilyenek lesznek, ilyen kis közösségek, de városszinten szerintem nagyon nehéz lesz ezt „megugrani”. [36]*

Néhány interjúalany hozta szóba bizonyos lakóövezetek (Tarján) rendbe tételét.

*Tarjánnak az 1-es rekonstrukciója az valamilyen szinten, persze csak ezen a látszat szinten beszélünk, de valamilyen szintem megtörtént, [46]*

*ha csak a panelprogramra gondolsz, meg hasonlókra, marha jót tett a városnak, hogy most a Makrai Laci a Kht. vezetője például, mert a zöldterületek fejlesztése sokkal inkább előtérbe került [35]*

A környezeti szempontok közül a szennyvíztisztító és a környező mezőgazdasági területek kerültek szóba.

*szennyvíztisztítót végre sikerült befejezni, környezeti szempontból biztos, hogy a közvetlen környezetünknek az ügyén biztos, hogy ez dobott a legnagyobbat, [...] van olyan, ami sok kisléptékű dologban valósul meg, például a földhasználathoz meg egyéb dolgokhoz*

*kapcsolódó rendszerek, amik ugye részét képezik egy-egy ilyen időszaknak, mit mire adnak és hasonlók, Szeged szempontjából például azért fontosak, mert nem csak azért, mert az eltartó képességének egy jelentős részét a környező mezőgazdasági területeknek a termékei adják meg az onnan beáramló munkaerőt, hanem azért is, mert a környező termőföldek például a porszennyezés és egyéb tekintetében Szegeden nagyon jelentősek. [35]*

#### *5.4. Átváltási tényezők*

Az interjúalanyok szerint az EU-hoz való csatlakozás számtalan módon befolyásolta Szeged fejlesztési folyamatait.

*Tehát a fejlesztés alapvetően akkor változott meg itt nálunk, amikor beléptünk az Európai Unióba, előtte minimális lehetőségek voltak. [43]*

*Most az EU-s pénzről. Mindenki azt gondolja, hogy ez ajándék, egy nagy francot. 10 éve mikor beléptünk már előtte 1989-től 2004-ig kitakaróztunk teljesen, lebontottuk a vámhatárainkat, minden piaci lehetőséget szabad piaci módon átengedtünk, ami nyilván valóan a háborús veszteséggel ért fel. Hiszen egy sokkal fejlettebb piacgazdaság erőforrásait, humán üzlet, marketing, minden magunkra engedtünk ellentételezés nélkül, és ahhoz képest jó sokára vettek fel, tehát kifosztottak abban a 15 évben, és amikor bekerülhettünk az EU-ba, akkor pedig van ennek egy ellentételezése, ezek a felzárkózási, kohéziós meg más alapok, amikből közel se csöpögött vissza annyi amennyit önkéntesen egyoldalúan lemondtunk. [43]*

Az EU-s pályázati rendszer és annak problémáit több interjúalany is említette. A pályázati rendszer korlátok közé szorítja a városok fejlesztési lehetőségeit, a rosszul kiírt pályázatok félrevezetőek, és a nem időben kiírt pályázatok nagy bizonytalanságot okoznak.

*A belépés után ezek az EU-s pályázatok egyre több minden lehetővé tettek. Akkor azon kezdett el a vita folyni, hogy ha van pénz, akkor mire költsük. [...] Az előző uniós ciklusban, ami más színű kormányzat alá esett, mint amit én képviselek, ott az volt a tapasztalatom, hogy zokszó nélkül elfogadta a kormány azt 2 cikluson keresztül, hogy kaptuk a pénzt az EU-tól de majdhogynem csak üvegyöngyre lehetett csak költeni.[...] Ilyenekre nem lehetett pályázni, ami a versenyképességünket, a valódi felzárkózásunkat, a közgazdaságtani megalapozottságunkat növelik ilyenekre alig, nem, minden másra ami csili-vili, villamos pálya felújítás, meg kockakő azokra dőlt a pénz. [43]*

*Amikor azért írnak ki pályázatot, hogy valakit elaltassanak. Tehát, hogy már tudják, hogy nincs rá forrás. Persze ezt most honnan tudjuk, hogy nem lesz rá? Tehát ha kiíratják, beadjuk a pályázatot. Nagy elánnal beharangozzák: jó akkor megnyílt egy pályázat! Közbe meg nincs rá pénz és akkor annyi van, hogy dolgozik rajta, nem tudom hány ember. [37]*

*azért finanszírozni nem finanszíroznak a bankok. Próbál mindenki a jövőbe tekinteni, de még azért ez nem ment A pályázatok nem jelentek még meg, melyeknek napokkal ezelőtt meg kellett volna jelennie [37]*

*miért nem költöttünk el még a 34 milliárdunkból még 10 milliárdot, miközben jelenleg nem tudjuk, hogy milyen feltételek mellett költhetjük [...] elindítottunk ami ilyen nagyon tutinak látszik energetikai tervezés iskolákra, zöldterület tervezés, például elindítjuk a Móra-parkot, meg a Stefániát meg ilyeneket, Tarján, Újszeged, a minek hívják? Liget, tehát olyan dolgok, amik a TOP alapján úgy tűnik, hogy nagyon biztos, hogy fogjuk tudni csinálni, de nincs felhívásunk, ami alapján biztosak lehetnénk abban, hogy milyen műszaki feltételeket kell teljesíteni, [42]*

*borzasztó aránytalanság, amit próbálnak megfordítani, hogy ne a ciklusnak a végén nyomják ki a pénzeknek a nagy részét, hanem az ideális az volna, hogyha egyenletesen elosztva, a B verzió, meg ha nem egyenletesen van elosztva, akkor legalább tervezetten, tehát valamiféle előre ütemezés látszódjon benne [35]*

Az EU-s forrásokból készült projekteknek kötelező sikeresnek lenniük és a megfelelő indikátorokat felmutatniuk, függetlenül attól, hogy egyébként milyen a minőségük.

*Tehát, minden projektünk sikeres volt természetesen, az uniós projektek mindig sikeresek egyébként, kénytelenek azok lenni szegények, különben nem kapjuk meg a pénzt. Nyilván egyfajta értékelése van a dolgoknak, mert van, amit az élet kikényszerít, tehát most minden évben kell például energetikai felmérést csináljunk arról, hogy az energetikai beruházások azok mennyiben felelnek meg a pályázatnak kitűzött célnak [42]*

*hisz kiépült egy infrastruktúra, ami csak arra koncentrált, hogy ő minden uniós forrást, minden állami é helyi forrást az infrastruktúra fejlesztésére fordítson és ez is egyébként az infrastruktúra fejlesztések is nagyrészt kicsit a látványra mentek el, hisz ha megnézzük például a kettős villamos vonalát, akkor és a kettős villamos, ami a nagyprojekt keretében valósult meg, akkor az tapasztalható, hogy ez 70%-ban egy villamos vonal, mert az egyes vonalán megy és csak a Rókusi krt-i része, ami maga a vonal, ami, ami nem tekinthető olyan nagyobb beruházásnak, ha így nézzük ebből a szemszögből, ez úgymond csak a látványra ment el,*

*illetve ugyancsak ilyen pazarló volt, illetve átgondolatlan a trolik, illetve a villamosoknak is a beszerzése [44]*

*Mert ugye metrikusan meg lehet adni, hogy hány kilométer út, meg hány főnek a szociális ellátása, meg mekkora a kilowattóra a megtakarítás, de az, hogy ez valójában milyen minőségváltozást okoz, okoz-e egyáltalán, arra vonatkozóan nem, tehát a számszerűsíthető eredményekben nagyon jók voltunk, vagyis hát abban jók voltunk, viszont a minőségjelzők hiányoztak az egészből, mert ezt sokféleképpen meg lehet fogni [35]*

*Az a baj, hogy ehhez meg kéne értenem, az egész európai uniós pénzeknek a kezelését, akkor tudja csak hívni az önkormányzat, amikor műszakilag átadták, de hogyha később adták át, akkor már nem tudják hívni, innentől kezdve akkor le kell hívni, innentől kezdve át kell adni, ha valaki tudja azt, hogy ezt át kell adni ma, függetlenül attól, hogy milyen a minősége, akkor az úgy is fogja megcsinálni [38]*

Kerékpáros közlekedéssel kapcsolatban több átváltási tényező is felmerült. Ilyen volt például a bicikliutak használhatósága.

*A lakosság számára ez abban testesült meg, hogy megépült a 2-es villamos vonal, illetve a trolibusz vonalakat fejlesztették. Ami nem volt látható - de kerékpárosként jól észlelhető probléma volt - a trafóházak kicserélése miatt a kerékpáros úton felúzott aszfalt miatt kialakult közlekedési viszonyok (pl. Stefánián). [36]*

*és hát az irányhelyes vezetés, amiről elég úgy meggyőződni, hogy a Délmagyarban elég sokszor jönnek le olyan cikkek, hogy a villamos már megint elütött egy autót, a Petőfi Sándor sugárúton. Egyszerűen azért, mert az autót, hogyha ki akar fordulni az útestre, akkor hogyhogy nem az útestre figyel, nem pedig arra, hogy mi történik a susnyásban, az ő holtterébe. A másik oldalon található kerékpárút pontosan ugyan így működik, csak ha elütnek egy biciklist, az kit érdekel [39]*

*akkor az úthálózatnak egy meglepően nagy százaléka kerékpáros, függetlenül attól, hogy nincs mindig kijelölt sáv és a főutak mentén is vannak létesítmények, az már más kérdés, hogy azok milyenek, tehát azok már nem korszerűek vagy az állapotuk sok esetben nem jó, vagy szakadások, balesetveszélyes átvezetések vannak rajtuk. [48]*

*érdekes átalakítani a forgalmat és a kerékpáros közlekedést integrálni kell. Ehhez képest mit olvasok a Délmagyarban, hogy továbbra is a kerékpárutak fejlesztése a cél, ami már 92-93 óta meghaladott gondolat. [...]hogy járdából választanak le kerékpárutakat az*



*abszolút járhatatlan és konfrontációt eredményez és a mai napig ez történik. Ez volt 1994-ben és most 2015-öt írunk! [36]*

*ez a hattyasi vasúti átjáró útja, ahol építettek egy 480 méter hosszú kerékpárutat, ahol semmiből semmibe tart és ahol addig nem volt baleset és utána elkezdtek hullani az emberek a két végén, merthogy át kellett menni a kétszer az úton keresztbe nekik. Semmilyen műszaki támogatás nélkül, tehát van egy izé és utána az elkezdődik és utána belevezetik egy kereszteződésbe és semmi nincs. [39]*

*Szabvány szerint jogilag teljesen megfelelnek, azt nem nézik, hogy milyen forgalom van. [36]*

Többen említették a nem megfelelő biciklitárolókat.

*Hogy lehet egy kerékpártárolót úgy megcsinálni, hogy a két gombócos között csavarral fel van csavarozva egy rúd? Magyarul bárki odamegy és egy 13-as villáskulccsal leoldja a kerékpárt. [36]*

*Az első generációkat hegesztés helyett csavarozták. [...]. Utána volt egy szegeccsel rögzített változat, ami már a ráüléstől is eltört, majd lett egy harmadik változat, miután a kivitelezőt sikerült rávenni, hogy ragasztott, nem oldható kötések legyenek. [39]*

A város közlekedésével kapcsolatban több interjúalany beszélt átváltási tényezőkről. Például arról, hogy hétvégén nem tartanak be bizonyos szabályokat.

*Itt jönnek megint a civilek, van akiről tudok, hogy hétvégére „ilyen” gyerekrajzot, szabadidős programot tervez, mert ugye ki van rakva hogy hét végén behajtani tilos, de a rendőrök sem foglalkoznak vele, hogy ezt be is tartassák [36]*

Több városi projekt kapcsán is felmerült, hogy a térkövezés nem jó, nem lehet használni.

*a gránit kis kockát amit a „Lófaránál” leraktak, ugyanez van például a Nagyállomás környékén, az még szerintem életébe nem volt magas sarkú cipőbe (bár én sem), de tudom, hogy ez problémát jelent. Vagy éppen még nem húzott bőröndöt. [36]*

*Az Indóház teret faltól-falig felújították, újraburkolták kockakövekkel és utólag nagy lázadozást volt ezek a kockakövek miatt, mert senki sem tudta, hogy ez lesz, a Dugonics térre már nem ezt rakták. Babakocsival járhatatlan, görgős bőrönddel is járhatatlan. Gyakorlatilag sikerült egy nagyon kényelmetlen és használhatatlan teret létrehozni, ugye parkoló alig van, nem lehet körbe menni, az emberek ott tolonganak, idegesek, gyakorlatilag*

*megközelíthetetlené vált az állomás. Ezt meg lehetett volna előzni, akkor, ha például az embereknek elmondják, egy közös gondolkodásba, tervezésben ezek kiderültek volna. [39]*

Egy interjúalany említette, hogy a város túlzott figyelmet fordít a parkolóhelyekre.

*De alapvetően a városnak parkoló fetesizmusa van, mert, hogy az SZKT üzemeltette korábban ezeket, és a tömegközlekedést így meg lehetett finanszírozni. Ezért van az, hogy hiába van parkolóház a Kossuthon illetve a Tisza Lajoson, vagy a másik helyen, mégis lehet körülötte parkolni. A parkolóhely szent és sérthetetlen. [39]*

A tömegközlekedés fenntartási költségei több interjúban is felmerültek.

*Vagy a villamos projekt megvalósult, itt vannak a villamosok, csak gyakorlatilag a város x év múlva nem tudja majd fizetni a villamos számlát, mi meg nem fogunk tudni felülni a villamosra. Az üzemeltetési költségek nem biztos hogy megtérülnek. [49]*

*És ha reped, az dülöngélni fog. A villamos azon jár, az új villamosunk azon jár. Az új villamos nem erre lett a Siemens-ben, vagy nem tudom kitől vettük, az nem erre lett megtervezve, hogy izé, terepjárósdit játsszon, annak futnia kell, mi lesz ezzel? Öt év múlva ugyanúgy elromlik, az megint zsetonba fog kerülni [38]*

Néhány interjúalany hozta szóba, hogy a közlekedés szervezése társadalmi részvétel segítségével sokkal jobb lehetett volna.

*mikor a 2-es villamos vonal szóba került a Rókusi körúton, akkor az a dolog, hogy épül egy füves vágányos villamos ott, ahol tulajdonképpen nem sok zavar, ez heves lakossági tiltakozást váltott ki azért, mert egy kész tervvel, mindennel, le van kötve, itt lesz, ott lesz, amott lesz, ezzel jelentek meg a nyilvánosság előtt, és nem volt lehetőség beleszólni a legkisebb részletekbe sem, vagy a Dugonics tér átépítésekor a felújításakor a Somogyi utca lezárása volt a tervekben, hogy ott az átmenő Kálvária sugárút és Belvárosi híd közötti forgalom megszűnne a belvároson keresztül, és ezt közben egy önkormányzati váltás fölülírta, szintén heves tiltakozások voltak, hol erről, hol arról, megint csak előkészítetlenség. Vagy ilyen volt a nagykörúti buszsávnak a terve [48]*

A mars téri buszpályaudvar túl kicsi ahhoz, hogy ellássa a funkcióját.

*a Mars teret már kinőtte a buszállomás, ott se parkoló nincs, se hely nincs, meg már buszok vannak mindenhol [48]*

Egyes interjúalanyok szerint a vasútvonalak nincsenek kihasználva.

*És örült pénzeket költünk arra, hogy az autópálya mellé behúzzunk egy vasutat is, tehát nincs mit szállítani, lehet, hogyha ez a vasútvonal elkészülne, holnap után el kellene kezdeni fölbontani, mert kiderülne, hogy ráfizetéses, be kéne zárni. Mint ahogy sok vasutat bezártak. Senkit nem zavar. [45]*

Két interjúalany is említette a következő átváltási tényezőt: a fejlesztést végrehajtó szakembergárdának nincs felelőssége, vagyis nem ők viselik az elrontott fejlesztések terheit.

*és ő még soha nem hallott olyanról hogy egy kialakításért felelős szakembergárdát büntettek volna, hogy valami történt [36]*

*mert én is hogyha itt hibázok, akkor a tulajdonos ha jól dolgozom annak megvan az elismerése, ha rosszul dolgozom, annak megvan a következménye, ez így kell, hogy működjön ott is, ha valaki és nem az hibázott aki ezt így lerakta, az hibázott aki ezt így átvette. Az meg még egyszer hibázott, aki ezt így nem felügyelte, hogy ez két hónap múlva hogy is néz ki. [38]*

Több interjúalany említette, hogy az elkészült fejlesztéseket nem tudja a város megfelelően karbantartani.

*Az épületnek van egy élettartama. Tehát egy dolog a megépítés, és egy dolog a fenntartás. Szegeden a villamos megépítése még rendben volt, most kezdődnek a problémák az üzemeltetésében [49]*

A fejlesztéseket jelentősen korlátozzák az önkormányzat költségvetésével kapcsolatos szabályok.

*És évvégén nekiünk nem lehet folyószámlahitelünk sem, úgyhogy ez egy érdekes, évközben lehet, de évvégén nem, úgyhogy ez még egy további probléma, persze szóban azt mondják, hogy majd lesz szállítói finanszírozás, de ennek a rendszerét meg nem látom [42]*

Néhány interjúalany problémásnak tartotta, hogy a látványterve nem egyeznek meg a valósággal.

*partfal rekonstrukció, amit most látunk, ugye arról voltak, ez most megint olyan, mint hogy régen a Ligetfürdőről voltak ezek a fantáziaképek, hogy hogy fog kinézni, és hogy milyen viszonya van, már azok is szörnyűek voltak, aztán hogy a valósághoz milyen a viszonya ezeknek az ilyen képeknek, ugyanígy volt, hogy a partfal rekonstrukcióra is volt mindenféle például ilyen anyag, meg kép, meg minden, ez is most látszik ez a szörnyű izé [46]*

A gazdasági recesszió is éreztette hatását Szegeden.

*2013-as recesszió eléggé keresztbe tett a vállalkozásoknak. [37]*

Több interjúalany is megemlítette, hogy a szegedi projekteknek nincs gazdaságfejlesztő, munkahelyteremtő hozadéka.

*hiába valósultak meg illetve részben vagy bizonyos százalékban a vége felé tartottak ezen beruházások, az volt tapasztalható és érzékelhető, hogy ennek nincs hozadéka Szegedre nézve [44]*

*a városi klinikai tömb megépítése és aztán. Itt is van egy általános kommunikációja Szegednek, egy munkahelyteremtő beruházás, itt is van egy százötven fős jegyzett kutatói réteg és egy ezerötyszáz fős hosszú távú bővülés. Na most körülbelül mind a kettő egy nagyságrenddel kisebb formában fog megvalósulni. Jelentős példa, hogy a Szegedi Biológia Kutató Központ is több mint négy évtizede megvalósult és a mai napig Szegeden nincsen gyógyszergyár. Negyven éve meg van, és nincs jelentős hatása, pedig azt mondták, hogy be fog jönni a hatása, munkahely teremtési szempontból, illetve építőipari beruházás terén is. [49]*

A munkahelyteremtéssel kapcsolatban további probléma, hogy az ezzel kapcsolatos állami támogatások nem megfelelőek Szegednek.

*És most már értem, hogy mire lehet 2,8 milliárdot elkölteni, de természetesen ez be van szorítva, hogy némi túlzással a hátrányos helyzetű, 50 év fölötti, gyestről visszatérő, 8 osztályt végzett nő, tehát körülbelül ennek adhatok majd elhelyezkedési támogatást, na most egy ilyen tudásalapú gazdaságra lövő városban, ahol az értelmiség ugye relatíve magasabb az országos átlagnál hát finoman szólva nem egy tipikus célcsoport [42]*

Egy interjúalany szerint azért van kicsi kórház Szegeden, hogy a környéken ne kelljen bezárni a többi.

*Minden város identitását a kórháza adja meg, Gyulán, Orosházán, Szentesen, Hódmezővásárhelyen, Makón be kellett volna zárni, ha megépült volna a kétezer ágyas Szegeden. Eldöntötték ugye, hogy ne legyen egyesített megoldás, így lett tehát Szegednek kétszáz ágyas. Ennek van egy politikai része is, meg egy elemzés része is. [49]*

A szegedi Napfényfürdővel kapcsolatban három dolog is felmerült. Egyrészt a fürdőépítés következtében kevesebb lett az árvízvédelemre fordítható forrás, másrészt veszteséges a fürdő és így költséget jelent a városnak, harmadrészt túl drága a szegedieknek, ezért ők kiszorultak a használatából.

*nyert a város egy hatmilliárdos alapot, turisztika fejlesztésre, akkor ennek egy rész ment a kistérségnek, ez egy olyan 1,5-1,7 milliárd, míg a másik része pedig a Napfényfürdő Nonprofit Kft projekt, ez egy projektcég volt, és akkor ez adta később a mai, nem a Hunguest Hotel, hanem a Napfényfürdőnek is a jegyzett tőkéjét és ebből valósult meg, illetve különböző hitelekkel a megvalósítása, ebből a városnak turisztikai haszna igen csak kevés, én úgy tapasztalom, hisz ha elmegyünk oda, tavaly is, tehát ez kimutatható, hogy éves szinten is, már mióta megépült, 800 millió forint negatív a mérlege, ez évente lassulóban van, de tavalyi évben is azt hiszem 70-80 millió mínusszal zárt, tehát erre ment el és maradt egy ilyen 1,5 milliárd az úgymond árvízvédelmi védekezésre [44]*

*Tehát nyilván vannak olyan, most szavaztak megint, nem tudom, hogy is mennyi pénzt kellett beletenni a Ligetfürdőbe, Aquapolis, ez az egyik ilyen vezér izé, vezérprojekt [46]*

*környékén fürdőkomplexum kialakítása és hogy ott tíz év alatt tíz medencét étre hoznak, ez meg is valósult, csak egy ilyen kicsit torz módon, mert gyakorlatilag pont a szegediek nem tudnak lemenni, mert olyan egységáron van az összes szegedihez mérten, Makó, Algyő, Mórahalom, mind olcsóbb, így a szegediek kárára valósult meg a fejlesztés. [49]*

*Gyakorlatilag erre példa, hogy a Napfényfürdő megvalósult, megkapta az EU támogatást, elszámolták, rendben van, csak éppen a lakosság nem tud bejutni [49]*

Egyes interjúalanyok szerint a Napfényfürdőn kívül több olyan projekt is született a városban, amelyeket csak egy szűk réteg tud használni és Szeged lakosainak egy része kimarad ezekből a lehetőségekből.

*Az a baj, hogy vannak olyan dolgok, amik a város életét befolyásolják, viszont vannak olyan projektek, amik lehet hogy nagy előrelépést jelentenek, viszont csak egy adott kör használja az egyetem, vagy akár egy Agóra épületét, ami nem Szeged összes lakosát érinti. [36]*

*voltak olyan szobrok, amiket le lehet tapogatni, meg ez, amiket szoktak csinálni, hogy az érinti ugye a gyengélátókat, meg az, hogy ilyen nyomkövető majd lesz majd, de az, hogy például a domborzati viszonyok ott hogyan változnak, és az mennyire kedvez az ő, most nem csak a kráterre gondolok konkrétan ott ugye, el lehet tűnni, hanem az egész konstrukció az hogyan érint bizonyos nem tudom társadalmi csoportokat, rétegeket, satöbbi, nyilván ez már nem vetődik ott föl ilyen szempontból [46]*

A lakóövezetek felújításával kapcsolatban egy interjúalany említette, hogy ezek csak látványfejlesztések voltak és nem jelentettek tényleges minőségjavulást.

*volt olyan, hogy szocvárosnak lehetett pályázni és akkor Tarján meg nem tudom Odesszát felújítjuk, de ott is ezek általában ilyen teljesen, teljesen külsődleges és nem érdemi, nem mélységi rekonstrukciók lettek volna [46]*

Az ELI-t befolyásoló tényezőként felmerült a mellette lévő ipari park és gazdasági fókuszterület, valamint az ELI építésével kapcsolatos érdemi kommunikáció hiánya.

*az ELI az egy olyan komoly beruházás, ami satöbbi, satöbbi, nem akarok most ebbe belemenni, de pont úgy alakítottuk ki az akcióterületet egyébként, hogy a Délép Ipari Park ott van egyébként vele szemben, és az egy jó, plusz ott van a Dorozsmai Ipari Park területe, [47]*

*Az ELI kiemelt beruházásként valósul most meg, akkor épül egy körforgalom a régi ötös úton, az ipari parkoknak sem szóltak, hogy gyakorlatilag útlezárás történik, hogy nem tudnak behajtani, tehát ők sem voltak bevonva a tervezés járulékos fázisába sem, tehát a tájékoztatásba. [49]*

A szeged környéki iszaplerakó szakszerűtlenül épült fel.

*Vagy az algyői iszaplerakónak az ügye, ahol a forrásiszapot pakolták, ott is ugye, hogy az első körökben miket próbálkoztak, tehát ilyen alászigetelés nélkül, meg húúúúú, ott az egy keményebb dolog volt, és ott is ugye teljes győzelmet ugye nem lehetett elérni,[35]*

A szegedi hulladékszállítási rendszer nem motiválja a helyi lakosokat arra, hogy kevesebb hulladékot gyűjtsenek.

*Nincs ráhatása arra, hogy hogy fogja ő majd képezni a hulladékszállítási díjat például, hiába tudjuk azt, hogy rossz az az átalány, ami nem ösztönzi a lakosságot arra, hogy kevesebb hulladékot termeljen, nincs, ami törvényileg van szabályozva, arra nincs mit rápakolni, ezzel nincs mit neki se kezdeni. [35]*

A Dugonics tér átépítésével kapcsolatban felmerült, hogy nem ápolják a fákat elég szakszerűen.

*hogy nem tudom a Dugonics téren vagy nem tudom akkor látszik vagy nem, ki lett találva egy modern technológiai rendszer, hogy nem tudom hogyan lehet nem tudom a fákat vízhez juttatni, de az nem működik, meg nem is csinálják, és közben kipusztult a növényzet nagy része, ami megmaradt, a másik része meg amit eltávolítottak, amiatt meg nyilván egy csomó olyan sivatag, vagy egy csomó olyan terület keletkezett ott, amit nem lehet használni például, [46]*

### 3. táblázat: Szegedi eszközök és átváltási tényezők

<b>Eszközök</b>	<b>Átváltási tényezők</b>
<b>állami támogatás, EU-ból származó források</b>	külső korlát a forrás felhasználásával kapcsolatban, EU-s pályázati rendszer korlátai, nem arra vonatkozik az állami támogatás, amire Szegednek szüksége lenne
<b>tömegközlekedés</b>	magasak a fenntartási költségek, hiányzik a társadalmi részvétel, buszpályaudvar túl kicsi
<b>kerékpártárolók, kerékpárút</b>	nem felelnek meg a funkciójuknak
<b>utak, utcák, parkoló</b>	hétvégén nem tartják be a sétálóutca szabályait, túl sok parkoló
<b>vasút</b>	nincs kihasználva
<b>Biopolisz program, Biológiai Központ, ELI, klinika, egyetem épületei</b>	kicsi a kórház, hiányzik az érdemi kommunikáció, ELI mellett lévő ipari park
<b>Napfényfürdő</b>	kevesebb forrás árvízvédelemre, veszteséges, túl drága a szegedieknek
<b>közterek és a Dóm felújítása</b>	térkövezés nem felel meg a funkciójának, nincs munkahelyteremtő hatása, nem tudja minden társadalmi réteg használni, nem ápolják a fákat szakszerűen
<b>Mars téri piac</b>	
<b>Közösségi ház (Megálló)</b>	
<b>Tarján városrész rendbetétele</b>	nem volt mélységi a felújítás
<b>szennyvíztisztító, iszaplerakó, hulladékgazdálkodás</b>	iszaplerakó szakszerűtlen, nincs ösztönzés a kevesebb hulladékra
<b>mezőgazdasági területek</b>	
<b>KKV</b>	gazdasági recesszió

*Forrás: saját szerkesztés*

#### 5.5. Hiány

Több interjúalany hiányolta a munkahelyteremtő beruházásokat.

*Itt volt az a 30mrdos beruházás, ami a gazdag városok luxusberuházása, jól mutat így Szegeden, de ha kint van a fenekünk a másik oldalon, mondjuk a munkahely teremtési oldalon, akkor nem biztos hogy 30mrdért villamos pályát kell felújítna ha a városnak egyben van 30mrd forintja. [43]*

*Én úgy közelítettem volna meg ezen problémákat, illetve a fejlesztési forrásokat is, illetve itt az állami szinten már problémák voltak, a fejlesztési források elosztásánál is, hogy én ezt munkahelyteremtésre fordítottam volna [44]*

Több interjúban előkerült, hogy hiányzik az élelmiszeripar Szegedről.

*abból indultam volna ki, hogy ha megnézzük a rendszerváltás környékén milyen ágazatok működtek Szegeden, több, mint 25 gyára volt Szegednek, és nagyon sok szegedinek adott tiszte megélhetést, ezt újra lehetett volna racionalizálni, és ezekből ha nem is mindet, de amely nyereséget termel, azt állami, uniós forrásokból kellett volna finanszírozni, hogy ezek megvalósuljanak, itt konkrétan az élelmiszeripar, feldolgozóiparra gondolok, aminek nagy hagyománya van, illetve nagy hagyománya van azért még Szegeden a könnyűiparnak is [44]*

Egy interjúalany hozta szóba, hogy Szegednek önállóbbnak kellene lennie.

*Szeged egy abszolút költségvetési várossá vált, mindenkori kormánynak ki van szolgáltatva, és ha valami baj van, akár csak politikai konfliktus, akkor úgy néz ki hogy elzárják a vízcsapot és 3 napon múlva vége az életnek a sivatag közepén. A városnak nincs meg az önjáró képessége, ami egy ilyen városnak meg kellene, hogy legyen, meg is lehetne, akár az élelmiszeriparra alapozva, mint adottságra, vagy az egyetemre, mint átvitt technológia gyakorlati alkalmazása terén is van lehetőség. [43]*

Több interjúalany szerint nagyban befolyásolja szegedet a forráshiány.

*Ugyan volna pénz csak iparfejlesztésre, gazdaságfejlesztésre, pénzcsinálásra, de ez az önkormányzat nem kap. [43]*

*az önkormányzatoknak egyre kevésbé van forrása, ezért és gyakorlatilag azt lehet mondani, hogy most már 5-6 éve nagyon-nagyon kevés forrása van az önkormányzatoknak [42]*

Hiányként említette az egy-egy interjúalany az őstermelők megjelenési lehetőségeit és a kis és középvállalkozások támogatását.

*lelimitálták a valódi őstermelők megjelenési lehetőségeit. [36]*

*nagyon fontos lenne, emellett a helyi kis- és középvállalkozásoknak a valamilyen szintű támogatása, itt nem uniós, illetve állami forrásokból, itt mondjuk a közbeszerzéseknél idézőjelben „úgy játszani” a jogszabályokkal, hogy az minél több szegedi székhelyű vállalkozásnak adjon munkát, én ebben az irányba látnám a kiutat, [44]*



Sok interjúalany mondta el, hogy hiányolja a határon túli együttműködést a hármashatár (Szeged közelében a magyar, román és szerb határ) közelében.

*nagyon sok a magyar, az úgymond hármashatár mentén, a határon túl is nagyon sok magyar él, magyar többségű település, vagy magyar többségű önkormányzattal rendelkezik, nagyon fontos lenne ebben a térségben egy együttműködés, Szabadka, Szabadka, Szeged, illetve Arad tekintetében [44]*

*ha közlekedésfejlesztés, akkor Temesvár, Arad, Bukarest irányú vasútvonal fejlesztés, meg a vasúti híd építése, ami egy ilyen kulcskérdés, de mondhatnám a másik irányt is, ami még tervszintjén sincs benne a dologban, Szeged-Szabadka-Pécs, tehát a Dél-Dunántúl és Dél-Alföld összekötése, ennek egyébként van egy realitása, mert ha most Szerbiának ezek az előcsatlakozási alapjai meg törekvései így rendelkezésre állnak, meg jelentkeznek, akkor nyilván egy fontos dolog volna, hogy arrafele is újra nyissuk a dolgot, tehát mi ezeket tartjuk fontosnak, ami ebből a szempontból jó lett volna [35]*

Egy interjúalany említette, hogy hiányzik a szakmunkásképzés Szegedről.

*a szakmunkásképzés az én úgy gondolom, hogy nem szolgálja a Szeged, tehát szegedi cégeknek a működésének az alapját, és ezt egy óriási hiányosságnak érzem [38]*

Közlekedéssel kapcsolatban az interjúalanyok többek között az észak-déli közlekedést és a járdák rendbetételét hiányolták.

*az É-D-i szegedi gépjármű közlekedést nem oldották meg, mert, hogy ez mindig ott lesz a város és a Tisza között. Igazából egyszer, majd ha lesz pénz rá talán ez a része is megvalósul, hogy egy kicsit élhetőbb legyen ez a Tisza part. Jelen pillanatban nem ez valósult meg. [36]*

*Tehát én nem érzem olyan szükségesnek a Széchenyi tér fejlesztését, mint annak, hogy - az önkormányzat által egyébként szabályozott kérdés ellenére - a közműszolgáltatók által tönkretett összes járdát megjavítani. Az, amikor egy Makkosházi körúton, vagy akár kisebb utcákban is egy babakocsis anyuka nem tud végigsétálni anélkül, hogy agyrázkódást ne kapna tizenöt-ször a gyereke, az szerintem sokkal szörnyűbb, mint az hogy a Széchenyi téren most cseréljük burkolatot, vagy nem. [36]*

*ugye ilyen értelemben van az, hogy mondjuk a szegedi átlagpolgár számára a mellékutcák útburkolatának állapota az egy napi probléma, mert nagyon rossz állapotúak ezek az utcák, erre gyakorlatilag nincs pénzünk, [42]*

Több interjúalany említette, hogy az útburkolatot rendbe kellene tenni.

*amikor mi trolikat hozunk át, vagy buszokat vásárolunk, ott nem a buszvásárlásokon kell, hogy legyen a hangsúly, hanem azon a közút fejlesztésen, ami hordozza ezeket a buszokat vagy trolikat úgy, hogy ne menjenek tönkre három éven belül, nekem ezek logikusan egymásra épülő dolgok kellenének, hogy legyenek [38]*

Sok interjúalany hiányolta a déli hidat.

*ha megnézzük az autópálya megépült Budapest-Szeged között, az elkerülő szakasz is megépült, fontosnak tartatnám a déli hidat is fontosnak tartanám, hogy megépüljön, de viszont ha ehhez nem csatolunk gazdaságot, nem csatolunk gazdaságfejlesztést, akkor ennek nem lesz semmi értelme. [44]*

Több interjúalany említette, hogy a vasút fejlesztésére nagyobb hangsúlyt kellene fektetni.

*Szerintem nagyon hiányzik a vasútnak a fejlesztése, ha már így közlekedésnél tartunk [48]*

*én a logisztikai oldalon most az, hogy van egy M43-as meg van egy M5-ös azt én alapnak teljesen jónak érzem, de vasút például én úgy gondolom, hogy bőven lehetne jobb, egy vasúthoz nyilván kell még egy híd, és mind, mind, inkább úgy fordítom le, hogy minden az elmúlt években látványosan átadott beruházást én alárendeltem volna egy hídnak [38]*

Egy interjúban került szóba, hogy több utcát kellene kerékpárosbaráttá tenni.

*lehetne olyan, ja az egyirányú utcáknak a megnyitása és még a harmincas zónáknak a folytatása, tehát itt még rengeteg mellékutcát is lehetne kerékpáros baráttá tenni, aztán jó lenne még ilyen alternatív útvonalakat csinálni, tehát a körtöltés, gyálaréti töltés, árterek, ilyen helyeken, ahol a zöldben kerékpárutakat lehetne csinálni [48]*

Egy interjúalany szerint az átláthatóság fontos lenne, ezt elősegíthetné, hogy olyan olvasóhely, ahol információhoz lehet jutni.

*A város szempontjából, ami fontos lenne az az átláthatóság biztosítása [...] Régen – gyerekkoromban - megértem azt, hogy a Stefánián volt a Délmagyar szerkesztősége és ki volt rakva egy újság, mindig a friss újság egy ilyen olvasó tablóra. Ott rengeteg ember összegyűlt és ott beszélgettek egymással például. [36]*

Több interjúalany hiányolta a közösség szervezést, a transzformációt.

*„Megálló” nevű közösségi ház akik kifejezetten ilyen kis csoportokba foglalkoznak, közösségi kertjük van meg egy csomó ilyen jó kezdeményezés ezek mostanában olyan „jópofák”, emberségesek. Ilyenek lesznek, ilyen kis közösségek, de városszinten szerintem nagyon nehéz lesz ezt „megugrani”. [36]*

*transzformatív változást ezen a téren, ami ténylegesen kihatással van rá, hatással van a város szerkezetére, a város struktúrájának a kicsit a visszabillentésével, igazságosabbá tételére, vagy ilyesmi, abba az irányba nem fogunk lépéseket tenni ténylegesen, gyakorlatilag még hogyha ezek az anyagok, ha ezeket az anyagokat olvasgatva, mit tudom én lehet is az embernek olyan illúziója, meg akár még benne is lehetne egy-két ilyen lépés, ami ebbe az irányba megy [46]*

Egy interjúalany hozta szóba, hogy a városnak meg kellene tartania az embereket.

*az egyetem a város aranybányája, amit nem lő el. Az, hogy itt hatalmas agyú emberek jelennek meg évről évre, hogy ebből ötöt nem bír a város megfogni [45]*

Hiányként merült fel a turizmus, különösen a konferenciaturizmus és az ehhez kapcsolódó városmarketing.

*Illetve emellett Szegeden el lett hanyagolva a turisztika is, hisz így is, országos viszonylatban ha nem is magas, de középmezőnybe tartozik Szeged a turisztika szemszögéből, illetve a városhoz a turisztika mennyit ad hozzá, ugye a középmezőnyben helyezkedik el, azonban nagyon sok kiaknázatlan lehetőség van, gondoljunk csak itt Szeged főutcájára, a Tiszára, hisz egy 20 évvel ezelőtt, 30 évvel ezelőtt is a Tisza mozgalmas volt, de manapság már ez nem tapasztalható, sem sport, szabadidő, sem rekreációs tevékenységekre, vízi sportok tekintetében, szabadidő és versenyre, sportra is vonatkozik, illetve nagyon fontos lenne kihasználni itt, az erre is kellett volna nagyobb hangsúlyt fektetni, hogy konferencia központot, mondjuk önkormányzati szinten létrehozni, az egyetemmel együttműködve, és ezt megpróbálni protezsálni is így a nagyvilágban, hisz Szeged egy tudásközpont, és nagyon sok, tehát lehetne alapozni a konferenciaturizmusra is. [44]*

*ha egy kicsit talán jobban gondolkodik az ember, még egy kis városmarketing is jól jönne, hogy turizmus és tőkevonzás terén a város egy kicsit előrébb léphessen [48]*

Egy interjúalany szerint már rendbe kellett volna tenni a Gyálai-holtágat.

*pár olyan elmaradt beruházás, ami fontos lehetett volna, gyálai holtágnak az ügye, [35]*

Több interjúalany szerint hiányzik a sporttámogatás és az uszoda Szegeden.

*Sporttámogatásra nem nagyon van keret. [40]*

*tehát miért nincs ötven uszodája Szegednek? Annyival kevesebb kábítószeres gyerek lenne [45]*

## 5.6. Visszacsatolás

A fejlesztési folyamatban meglévő visszacsatolási, tanulási folyamatokkal kapcsolatban csak néhány dolgot mondtak el az interjúalanyok. Az egyik interjúalany szerint a jelenlegi fejlesztési periódusban több volt az alulról jövő kezdeményezés.

*Jelentősen eltért a mostanitól, azt nem mondom, hogy a mostani is alapos, mert azért itt is bizonyos „felülvezérelt irányelvek” voltak. Azért nem minden kezdeményezés jött alulról, de ott inkább még ez jellemző volt, az előző ciklusban. [37]*

Több interjúalany is elmondta, hogy előző és a mostani is infrastruktúrafejlesztésre helyezi a hangsúlyt.

*Hát, ha a tervezést nézem, akkor jobban az infrastruktúrára helyeződött a hangsúly az előző tervezésben. Ott kevésbé volt más figyelembe véve. [37]*

*a fejlesztési politika megegyezik az elmúlt két ciklusnak a fejlesztési politikájával is, amely meglátásom szerint infrastrukturális fejlesztésekre összpontosít, illetve a közlekedés, tömegközlekedés fejlesztésére, és ehhez párhuzamosan a harmadik ága pedig hát nem tudom szebben fogalmazni, egyfajta látványberuházásokra összpontosult. És a következő ciklusban is nagy valószínűséggel erre fog összpontosulni, amit én nem jó iránynak tartottam, és tartok. [44]*

*de azért alapvetően az látszik az anyagokon, hogy mentek tovább azon a vágányon, ami volt. [42]*

Összefoglalva tehát Szegeden az interjúalanyok elsősorban közlekedéssel kapcsolatos tevékenységeket és létállapotokat említettek. Az interjúkban szóba kerültek általános – az IVS-ben is megfogalmazott célok, mint életminőség javítása. Ezekon kívül az interjúalanyok a célok között beszéltek arról, hogy a lakosság közelebb kerüljön a Tiszához, infrastruktúra építésről és látványberuházások létrehozásáról, déli Tisza-hídról, és a nagybani piacról.

Az eszközök kódhoz tartozik az állami támogatás, az EU-ból származó források, a tömegközlekedés, a kerékpáros infrastruktúra, a város újtjai, utcái, a vasút, a Biopolisz program, a Biológiai Központ, az ELI, az egyetem épületei, a Napfényfürdő, a közterek felújítása, a Mars téri piac, a Megálló nevű közösségi ház, Tarján városrész rendbetétele, a

szennyvíztisztító, az iszaplerakó, a hulladékgazdálkodás, a környező mezőgazdasági területek, valamint Szeged kis és középvállalkozásai. Ezeket olyan átváltási tényezők befolyásolják, mint a pályázati rendszer korlátai, a magas fenntartási költségek, a funkció nélküliség, a szabályok betartásának hiánya, kihasználatlanság, a társadalmi részvétel és a kommunikáció hiánya és a gazdasági recesszió.

Az interjúalanyok hiányolták a munkahelyteremtő beruházásokat, az élelmiszeripart, a város önállóságát, a forráshiányt, az átláthatóságot, a határon túli együttműködést, a szakmunkásképzést, a város közlekedésének javítását (kiemelten a déli hidat), a közösség szervezést, a turizmus fejlesztését, a Gyálai-holtág rendbetételét és a sport támogatását.

Visszacsatolással kapcsolatban azt mondták el az interjúalanyok, hogy a jelenlegi fejlesztési periódusban több volt az alulról jövő kezdeményezés, és, hogy a korábbi és a jelenlegi fejlesztési periódusban is az infrastruktúrafejlesztésen van a hangsúly.

## **6. Kecskemét, Pécs és Szeged összefoglalóan**

Kecskemét helyi gazdaságfejlesztéséről általában a következő kép rajzolódik ki: a város gazdasága számára meghatározó az EU pályázati rendszere, annak korlátai és céljai. Az infrastruktúra építése kiemelt cél a városfejlesztésben, nagy jelentősége van továbbá a külföldi működőtőkére való támaszkodásnak. A Mercedesz gyár meghatározó szereplője a város életének, habár relatíve kevés interjúalany említette. Folyamatban van a Mercedesz helyi beszállítói hálózatának fejlesztése, a beszállítói hálózat jelenlegi szintje ugyanis alacsony. A Mercedesz gyárban valójában csak összeszerelés folyik, kevés a hozzáadott értéke az itt folyó munkának.

Több interjúalany is említette a mezőgazdaság fontosságát, de azt is hozzátették, hogy ez visszaszorulóban van és az ezzel kapcsolatos értékek változnak (például egyre kevesebb ember tart háztáji kiskertet). Emellett hiányzik a mezőgazdasághoz tartozó feldolgozóipar is. Ugyanakkor a helyi termékek fontossága egyre inkább előtérbe kerül, de még ennek a mértéke sem elegendő.

Az interjúalanyok fontos szerepet tulajdonítottak a kecskeméti főiskola K+F tevékenységének. Az infrastruktúra használhatóságával kapcsolatban számos átváltási tényező kiderült az interjúkból. Az interjúalanyok hiányolták egy komplex városfejlesztési jövőképét és a fenntarthatósággal és a társadalmi igazságossággal (szegregáció megszüntetésével) való foglalkozást. Habár van arra törekvés, hogy a fejlesztési folyamatokba beépítsék az elmúlt

évek tapasztalatait, ez az IVS-ben nem tükröződik. Ugyanakkor sokan elmondták, hogy a helyi lakosoknak Kecskeméten lehetőségük van civil szerveződésekben való részvételre, közösségi terek használatára. Kecskeméten is hiányzik az oktatás, a sport és az egészségügy támogatása, de ez inkább országos szintű probléma, mint helyi.

Pécsen az alábbi általános kép rajzolódik ki: a legmeghatározóbb dolog a közelmúltban Pécs életében az EKF projekt volt. Ennek eredményeképpen nagy mennyiségű infrastruktúra jött létre, azonban sok átváltási tényező is szóba került ezekkel kapcsolatban. Például: a város állami támogatásra szorul, hogy fenntartsa ezt az infrastruktúrát, funkció nélküli terek jöttek létre, vagy kevesebb lett a zöldfelület.

Az interjúalanyok elmondták, hogy volt társadalmi részvétel a helyi fejlesztési dokumentumok tervezésekor. Ezek a dokumentumok igyekeztek a fenntarthatóságot és a smart city elveit figyelembe venni. De összességében az IVS végül egy súlytalan dokumentum lett, amelynek alig van szerepe a célok kitűzésében.

Pécsen is meghatározó az állami támogatás, az EU pályázati rendszere és a külföldi működőtőke becsábítására tett kísérletek. Több interjúalany is elmondta, hogy Pécsnek nincs országos szinten lobbijereje és ez problémát jelent.

Az EKF projekt miatt Pécs a kulturális ipar felé fordult, azonban ezt nem ítélték az interjúalanyok sikeresnek. A város elhanyagolta a többi iparágat, különösen a feldolgozóipart. A kulturális ipar önmagában nem tudja a tömegfoglalkoztatást megvalósítani. Ugyan a városnak van összeköttetése közlekedés szempontjából, de ez kevés a fejlődéshez. Több interjúalany úgy gondolja, hogy Pécs a rendszerváltás utáni strukturális átalakulás vesztese. Ugyan vannak turisztikai látványosságok a városban, de ezeket nem használja ki eléggé a város. Pécsen van szabad munkaerő is, de munkahely híján ez a lakosság elvándorol, nincs, ami Pécsen tartsa őket.

Ugyan a Pécsi Tudományegyetem meghatározó foglalkoztatója a városnak, mégis kevésbé van beágyazódva, nincs kapcsolata a város vezetésével. Pécsen a civil kapuk rendszere fontos szerepet töltött be és tölthetne be a jövőben is, de nincs tudatos várostervezés, amely össze tudná hangolni ezeket a törekvéseket. Ugyanúgy hiányzik a társadalmi integrációra való törekvés és a környezeti fenntarthatóság irányába tett lépések.

Szegedről összességében a következőket lehet állítani: a Tisza szerepét többször is említették az interjúalanyok, vagy a déli híd kapcsán, vagy ezért mert a városnak közelebb kellene kerülnie a folyóhoz, jobban ki kellene használni az ezzel kapcsolatos lehetőségeket. Szeged fejlesztése is elsősorban infrastruktúra építésére koncentrált. Ezekkel kapcsolatban is felmerült több átváltási tényező. Például: ezek pusztán látványberuházások, amelyek nem

teremtenek munkahelyet, funkció nélküli tereket hoztak létre, kevesebb lett a zöldfelület. Emellett (vagy ehelyett) az interjúalanyok szerint munkahelyteremtő beruházásokra (tömegfoglalkoztatásra) lenne szükség, elsősorban élelmiszeriparra és az ehhez kapcsolódó szakmunkásképzésre.

Az állami támogatás és az EU pályázati rendszere Szegedet is meghatározza, a városnak kevés az önállósága. Sok interjúalany beszélt az elmúlt időszak közlekedés fejlesztéséről és az azokkal kapcsolatos átváltási tényezőkről, a funkciójuknak nem megfelelő kerékpártárolókról, bicikliutakról, rossz járdákról és használhatatlan térkövezésről.

Többször szóba került az egyetem és az ahhoz kapcsolódó infrastruktúra, mint például az ELI, vagy a Biológiai Kutatóközpont, amelyek meghatározó szerepet töltenek be a város életében. Több interjúalany beszélt a Napfényfürdőről és annak ellentmondásosságáról, valamint arról, hogy a turisztikára többet fordíthatna a város.

Közösségi életéről egyedül a „Megálló” nevű közösségi ház kapcsán beszéltek az interjúalanyok, kiemelve, hogy több ilyenre lenne szükség. Többen hiányolták a határon túli együttműködést a hármashatár (Szeged közelében a magyar, román és szerb határ) közelében és a sport támogatásának hiányát.

A három városban tehát nagyon hasonló dolgok merültek fel: az állami és európai támogatás meghatározó szerepe, a tömegfoglalkoztatás hiánya, és a munkahelyet nem teremtő látványberuházások. Minden városban hiányolták a kidolgozott, komplex városképet és a megbízhatóbb városfejlesztést. Mindenhol felmerült, hogy meg kell tartani a város lakosságát, és az élelmiszeriparra és feldolgozóiparra kellene nagyobb hangsúlyt fektetni. A sport támogatásának és a környezeti fenntarthatóság irányába tett lépések hiányát (például a zöldterület növelését) is minden városban elmondták.

## **7. Következtetések az elemzési keret alapján**

Ebben a részben az elemzési keret egyes elemei alapján értékeljük a kapott eredményeket.

A *tevékenység/létállapot* elem azokra a tevékenységekre és létállapotokra mutat rá, amelyeket a helyi lakosok a fejlesztés eredményeképpen elérni illetve elvégezni tudnak. Ilyen lehetne például a „eljárok úszni” kifejezés. Azonban a tevékenységek/létállapotok elem nem volt hangsúlyos az interjúkban. Inkább csak elvétve említettek az interjúalanyok ilyen típusú kifejezéseket, azokat is leginkább a civil életre, közösségben való részvételre, esetleg közlekedésre használták. Vagyis az elemzési keretünknek ez az eleme tulajdonképpen üres;

tehát amikor az interjúalanyok helyi fejlesztésről beszélnek, nem használnak seni kategóriákat.

A *célok* elem azokra a célokra vonatkozik, amelyek a jelenlegi fejlesztési folyamatok céljai. Ezek egyaránt lehetnek tevékenységek/létállapotok, vagy eszközök. A képességszemléletre alapozott helyi gazdaságfejlesztés elmélete szerint a céloknak értékes tevékenységeknek és létállapotoknak kellene lenniük, amelyeket a helyi közösség társadalmi megvitatás útján választ ki. Ezzel szemben az interjúkból az derült ki, hogy a jelenlegi fejlesztési folyamatok célja elsősorban a hard infrastruktúra létrehozása (épületek, utak, hidak, ipari parkok stb.). Emellett a célok között megjelentek még olyan általános jelszavak, mint fenntarthatóság, smart city és az életminőség növelése. Néhányszor említették az interjúalanyok, hogy a fejlesztés célja a helyi termékek előtérbe helyezése, a turisztikai attrakciók létrehozása, vagy a szegregátum megszüntetése. Ez megerősíti a dokumentumelemzés hipotézisét arról, hogy ha helyi fejlesztésről esik szó, akkor az emberek leginkább az eszközökkel való rendelkezésben gondolkodnak és nem tevékenységekben/létállapotokban (Gébert et al. 2015). A céloknak ez az összetétele azt is mutatja, hogy az interjúalanyok elsősorban a versenyképesség gazdasági bázis modelljében, vagy az üzleti környezet modelljében gondolkodnak, amikor a helyi gazdaság fejlesztéséről beszélnek.

Az *eszközök* elem alatt arra voltunk kíváncsiak, hogy az interjúalanyok szerint milyen eszközökkel rendelkeznek a városok. Ebben a kategóriában a seni értelemben vett eszközökre voltunk kíváncsiak, függetlenül attól, hogy azokat az interjúalany eszközként, vagy célként azonosította-e. Az interjúalanyok elsősorban hard infrastruktúráról beszéltek, épületekről, hidakról, utakról stb. Hangsúlyos téma volt az állami támogatás és az EU pályázati forrásai. Emellett megjelentek a turisztikai programok, látványosságok, a helyi cégek, a helyi munkaerő, olyan intézmények, mint az egyetem, civil szervezetek, közösségi terek, kutatás és oktatás.

Az *átváltási tényezők* megmutatják azokat a befolyásoló tényezőket, amelyek akadályozzák a helyi lakosokat, hogy értékes tevékenységeket/létállapotokat végezzenek/érjenek el. Azért fontos az átváltási tényezők azonosítása, mert ezek megmutatják, milyen akadályokat kell a fejlesztési folyamatoknak megszüntetniük annak érdekében, hogy a helyi lakosok használni tudják az eszközöket. Átváltási tényezők elsősorban a hard infrastruktúrával kapcsolatban jelentek meg. Például: magas a fenntartási költsége, túl nagy, vagy túl kicsi a város méretéhez képest, drága a használata, funkciójának nem megfelelő a tervezése (például a vasútállomás előtti térkő alkalmatlan arra, hogy gurulós



bőröndöt húzzanak rajta). A gazdaságfejlesztési projektekkel kapcsolatban átváltási tényezőként merült fel, hogy ezek a projektek nem teremtenek új munkahelyet, ki vannak téve országos, vagy akár globális hatásoknak (EU-s pályázati szabályozás, gazdasági recesszió, klímaváltozás stb.). Befolyásoló tényezők a helyi lakosság értékrendje (például egyre kevesebben természetnek zöldséget háztáji kertben).

A *hiány* eleme azokra a dolgokra vonatkozik, amelyeket az interjúalanyok szeretnének látni/elérni/végezni/birtokolni stb. a városukban. Ez az elem a lehetőséghez (opportunity-gap) fogalmához áll közel, amely azt mutatja meg, hogy az egyének számára mely értékes tevékenységek/létállapotok hiányoznak. Elemzési keretünkben mi ide soroltuk nem csak a tevékenységeket/létállapotokat, hanem az interjúalanyok számára hiányzó eszközöket is. Erre az elemre is az a jellemző, hogy az interjúalanyok elsősorban eszközöket hiányoltak és nem tevékenységeket/létállapotokat. Ilyen volt például a mezőgazdaság és az ahhoz kapcsolódó feldolgozóipar, a kis- és középvállalkozások támogatása, a tömegfoglalkoztatás, a turisztika, a közlekedés fejlesztése. Országos szinten hiányolták az oktatás, az egészségügy és a szociális háló fejlesztését. Helyi szinten hiányolták a komplex, integrált városképet, a helyi szereplők közötti együttműködést és átláthatóságot. Hiányolták a helyi termékekre fókuszálást, a környezeti fenntarthatóságot és az erőforrásokkal való hatékonyabb gazdálkodást. Hiányzott továbbá a társadalmi integrációra való törekvés, a közösségszervezés és a fiatalok megtartása.

A *visszacsatolás* elem azokra a dolgokra vonatkozik, amelyeket a városfejlesztés folyamata az előző időszakból megtanult. Ilyenek lehetnek az újonnan megjelenő átváltási tényezők, hiányok, vagy az eszközök célokhoz rendelésében történt változások. Visszacsatolás kapcsán kevés dolgot említettek az interjúalanyok. Néhány interjúalany elmondta, hogy tapasztalható az előző tervezési periódus folyamataiból való tanulás, például a pályázati rendszerhez való hozzáállás tekintetében. Azonban az IVS és úgy általában a várostervezési folyamatok az előző periódusban és most is elsősorban infrastruktúrafejlesztésre koncentrálnak és az IVS-ben szereplő terveket az önkormányzat nem mindig tudja megvalósítani. A két nagy, az egész várost meghatározó projekt esetében (EKF és Mercedesz) az interjúalanyok elmondták, hogy nem teljesültek az ezekkel kapcsolatos elvárásaik.

Összességében tehát elmondhatjuk az elemzett városok fejlesztési folyamatairól, hogy elsősorban hard infrastruktúra építésére fókuszálnak és a szereplők is elsősorban eszközök létrehozásában gondolkodnak. A helyi gazdaságfejlesztés gyakorlatából és a szereplők gondolkodásából tehát egyaránt hiányzik képességszemlélet. Vagyis arra koncentrálnak, hogy milyen eszközöket birtokolnak és nem arra, hogyan tudják használni ezeket az eszközöket. Az

interjúkból úgy tűnik, hogy a szereplők olyannyira eszközök meglétében és birtoklásában gondolkodnak, hogy a felmerült átváltási tényezők mindig pusztán sajnálatos mellékhatásként jelentek meg, amelyek elkerülik a döntéshozatal figyelmét.

## Irodalom

- Bajmócy, Z. — J. Gébert — Z. Elekes — J. Páli-Dombi (2016): Beszélünk a részvételtől... Megyei jogú városok fejlesztési dokumentumainak elemzése az érintettek részvételének aspektusából. *Tér és Társadalom* 30, 2, pp. 45-61.
- Gébert, J. (2015): Helyi gazdaságfejlesztés a képességszemlélet alapján, Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar Közgazdaságtani Doktori Iskola, Szeged.
- Gébert, J. — Z. Bajmócy (2014): The informational basis of local economic development according to the capability approach. In *SZTE GTK Műhelytanulmányok*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar.
- Gébert, J. — Z. Bajmócy — G. Málóvics — G. Pataki (2016): Eszközöktől a jóllétig. A helyi gazdaságfejlesztés körvonalai a képességszemléletben. *Tér és Társadalom* 30, 2, pp. 23-44.
- Gébert, J. — Z. Elekes — Z. Bajmócy — J. Dombi (2015): Képességek vagy eszközök? Városfejlesztési dokumentumok elemzése. In *SZTE GTK Műhelytanulmányok*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar.
- Málóvics, G. — J. Juhász — B. Méreiné-Berki (2015): Részvételi technikák és a marginalizált társadalmi csoportok részvétele a helyi fejlesztési döntésekben. In *SZTE GTK Műhelytanulmányok*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar.
- Robeyns, I. (2005): The Capability Approach: a theoretical survey. *Journal of Human Development and Capabilities* 6, 1, pp. 93-117.
- Sen, A. K. (1995): *Inequality Reexamined*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Titscher, S. — M. Meyer — R. Wodak — E. Vetter (2000): *Methods of text and discourse analysis*. Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi.

## **1. sz. melléklet: Interjúfonál**

### **1. Általános kérdések**

- 1. Kérem, meséljen a munkájáról!*
- 2. Hogyan kapcsolódik ez a munka a település életéhez?*
- 3. Hogyan kapcsolódik munkája a helyi tervezési, településfejlesztési folyamatokhoz?*

### **2. Településfejlesztés- és tervezési folyamatokkal kapcsolatos tapasztalatai, beleértve az előző ciklust (2007-2013)**

- 1. Hogyan jellemezné a 2014 előtti települési tervezési folyamatokat? Hogyan tudná értékelni ezeket? Mi az, amivel elégedett, elégedetlen? Mi az, amit hiányol? Miért?*
- 2. Meséljen az előző tervezési ciklus (2007-2013) helyi tervezési folyamatairól! Hogyan értékeli a tervezési folyamatot? Mi az, amivel elégedett, elégedetlen? Mi az, amit hiányol? Miért?*
- 3. Mik voltak a legfontosabb helyi fejlesztési tevékenységek 2014 előtt a településen? Mit gondol ezekről? Miért? Mi az, amit jónak tart? Mi az, amit másképpen kellett volna csinálni? Mi az, amit hiányol?*
- 4. És melyek voltak kifejezetten az elmúlt ciklus (2007-2013) legfontosabb fejlesztései/fejlesztési folyamatai a településen? Mit gondol ezekről? Miért? Mi az, amit jónak tart? Mi az, amit másképpen kellett volna csinálni? Mi az, amit hiányol?*
- 5. Az eddig elmondottak alapján hogyan érzi: a korábbiakban mennyiben valósultak meg a településen a helyi fejlesztési tervekben foglaltak? Mit gondol erről/hogyan értékelné ezt? Miért?*
- 6. Egyáltalán: mi a helyi tervezési folyamatok funkciója? Mi kellene, hogy legyen optimális esetben? Hogyan érvényesül ez az adott településen? Mi e tervezési folyamatok viszonya a helyi fejlesztési folyamatokhoz? Mit gondol erről? Miért?*

### **3. Tervezési folyamat, Integrált Városfejlesztési Stratégia, Településfejlesztési Koncepció és helyi fejlesztések: jelen ciklus**

- 1. Kérjük meséljen a jelen tervezési periódus (2014-2020) helyi tervezési folyamatairól!*
- 2. Mik ezek legfontosabb lépései, állomásai? Mit gondol ezekről? Mik ezek erősségei? Mik ezek gyengeségei?*
- 3. Ön hogyan változtatna e folyamaton/folyamatokon? Mi az, amivel elégedett, amit hiányol/amin lehetne javítani? Miért? Mit kellene/kellett volna Ön szerint másképpen csinálni egy ilyen tervezési folyamat során? Miért?*

*4. Hogyan viszonyulnak a 2014-es tervezési folyamatok az előző ciklus vonatkozó folyamataihoz? Mit gondol erről? Miért?*

*5. Kik voltak a főbb szereplők, akik részt vettek a folyamatban és befolyásolták a tervek tartalmát? Hogyan? Miért?*

#### **4. Integrált Városfejlesztési Stratégia, Településfejlesztési Koncepció tartalma**

*1. Mit gondol az IVS és Településfejlesztési koncepció tartalmáról? Elégedett vele? Miért?*

*2. Mi az, ami a tervek erőssége? Mi az, ami a gyengeségük? Mi az, ami Ön szerint hiányzik belőlük? Miért?*